

Świętokrzyskie Zeszyty Związkowe
Zeszyt Nr 4

ZWIĄZKI ZAWODOWE
W POLSCE I NA ŚWIECIE
HISTORIA I WSPÓŁCZESNOŚĆ

&

Statut

NSZZ

SOLIDARNOŚĆ

**ZWIĄZKI ZAWODOWE
W POLSCE
I NA ŚWIECIE**

HISTORIA I WSPÓŁCZESNOŚĆ

Konspekt lekcji z zakresu przedmiotu
Wiedza o Społeczeństwie
wraz z materiałem pomocniczym dla nauczycieli opracował
Krzysztof Ślusarek

**Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego
w Krakowie**

**statut
Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego**

SOLIDARNOŚĆ

ze zmianami uchwalonymi

na

**Krajowym Zjeździe Delegatów
w Zielonej Górze**

**Świętokrzyskie Zeszyty Związkowe
Zeszyt nr 4**

Oddajemy do rąk Państwa kolejny Świętokrzyski Zeszyt Związkowy. W naszym zamyśle wydawnictwo to miało wypełnić lukę w dostarczeniu pogłębionych informacji dotyczących związków zawodowych, a szczególnie NSZZ "S".

Okres PRL-u bowiem spowodował przerwę w normalnej działalności związków zawodowych. Wiedza o historii ruchu zawodowego nie jest tylko rejestracją faktów chronologicznych. Świadomość przyczyn powstawania związków, ich roli w społeczeństwie oraz różnej filozofii działania może być inspiracją do działalności współczesnej.

Ogólnodostępna literatura na ten temat jest niezmiernie uboga i trudno dostępna. Kierując się tymi powodami, zamieszczamy w tym Zeszycie pracę pana Krzysztofa Ślusarka - pracownika naukowego UJ nt. historii i współczesności ruchu związkowego. Zeszyt zawiera również aktualny Statut NSZZ "Solidarność" z uzupełnieniami, jakie wniósł V KZD.

Uważny czytelnik zauważy z pewnością, iż materiały te są w stosunku do siebie komplementarne. Statut NSZZ "S" jako swoista konstytucja związkowa zawiera rozwiązania, które są rezultatem przemyśleń związkowców inspirowanych wiedzą nt. różnej roli związków w różnych sytuacjach historycznych.

Mamy nadzieję, iż Zeszyt ten znajdzie czytelnika zarówno wśród działaczy związkowych, jak również pośród nauczycieli i młodzieży.

*Waldemar Bartosz
Przewodniczący ZRS*

ZWIĄZKI ZAWODOWE W POLSCE I NA ŚWIECIE HISTORIA I WSPÓŁCZESNOŚĆ

część I

1. Pojęcie i funkcje związków zawodowych.

- a) definicja pojęcia "związki zawodowe".
- b) sytuacja materialna i społeczna robotników: warunki pracy, wysokość płac, czas pracy, zabezpieczenia socjalne.
- c) funkcje związków zawodowych dawniej i dzisiaj, obrona interesów pracowników, dbanie o podnoszenie kwalifikacji, przeciwdziałanie bezrobociu i pomoc bezrobotnym, wywieranie wpływu na pracodawców i władze państwowe w celu kształtowania polityki społecznej i gospodarczej państwa, działanie dla dobra rodziny, ojczyzny, środowiska naturalnego.
- d) warunki skuteczności działania związków zawodowych: zapewnienie wolności zrzeszania się pracowników i wolności działania różnych związków zawodowych.

2. Powstanie i działalność związków zawodowych na świecie.

- a) geneza i dzieje ruchu związkowego do II wojny światowej: powstanie angielskich trade-unionów, powstanie związków zawodowych we Francji, Niemczech i innych krajach, walka o legalizację ruchu związkowego, rozwój organizacyjny związków zawodowych do 1939 roku.
- b) wpływ ruchów politycznych na działalność związków zawodowych: powstanie związków uzależnionych od partii politycznych.
- c) nowe doktryny polityczne: syndykalizm, korporacjonizm, leninizm.
- d) główne nurty organizacyjne w ruchu związkowym: związki chrześcijańskie, wolne (socjaldemokratyczne), czerwone (komunistyczne, leninowskie), syndykalistyczne i inne.

3. Powstanie i rozwój ruchu związkowego w Polsce.

- a) powstanie związków zawodowych w trzech zaborach: początki ruchu związkowego, różnice międzyzaborowe, główne nurty organizacyjne.
- b) związki zawodowe w okresie międzywojennym: główne nurty organizacyjne – związki bezpartyjne (socjalistyczne), polskie, chrześcijańskie, prostanacyjne, związki niezależne.
- c) w okresie powojennym: likwidacja wolności związkowych, podporządkowanie ruchu związkowego partii komunistycznej, partyjny monopol związkowy.
- d) powstanie NSZZ "Solidarność": próby odbudowania niezależnego ruchu związkowego w latach siedemdziesiątych, polski sierpień '80, porozumienia gdańskie, 16 miesięcy "Solidarności", wprowadzenie stanu wojennego, podziemna działalność "Solidarności", próba wyjścia z podziemia i aktywizacja działań "Solidarności" w 1988 roku, "okrągły stół" i ponowna legalizacja.

e) polski ruch związkowy w latach 80 i 90–tych: złamanie monopolu partyjnego i działalność trzech typów związków w latach 1980–1981 (“Solidarność”, związki branżowe, związki autonomiczne), likwidacja wolności związkowych w czasie stanu wojennego, monopol OPZZ w latach 1984–1989, najważniejsze centrale działające po roku 1989.

4. Współczesne organizacje związkowe na świecie.

a) najsilniejsze centrale związkowe: centrale w Wielkiej Brytanii, USA, Niemczech, Francji i Skandynawii,

b) międzynarodowe organizacje związkowe: Międzynarodowa Konfederacja Wolnych Związków Zawodowych, Światowa Konfederacja Pracy, inne międzynarodówki.

5. Najważniejsze osiągnięcia związków zawodowych.

Pojęcia do wyjaśnienia: związki zawodowe, trade-union, korporacjonizm, syndykalizm, leninizm, porozumienia gdańskie.

część II

I. POJĘCIE I FUNKCJE ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH

Związki zawodowe są to organizacje zrzeszające ludzi pracy najemnej, tworzone dla obrony ich wspólnych praw, godności i interesów pracowniczych. Działalność związków zawodowych koncentruje się głównie na:

- zabezpieczeniu praw pracowniczych, wynagrodzenia, warunków socjalno-bytowych, bezpieczeństwa i higieny pracy,
- ochronie interesów zdrowotnych, materialnych, socjalnych i kulturalnych pracowników,
- zapewnieniu pracownikom warunków podnoszenia kwalifikacji zawodowych,
- przeciwdziałaniu bezrobociu i pomocy bezrobotnym członkom danego związku zawodowego.

Oprócz obrony szeroko pojętych praw pracowniczych, współczesne związki zawodowe spełniają wiele innych, równie ważnych funkcji społecznych. Jedną z najważniejszych jest wywieranie wpływu na kształtowanie polityki społecznej i gospodarczej państwa. Ponadto związki zawodowe działają na rzecz:

- umacniania rodziny i harmonijnego życia rodzinnego,
- propagowania demokracji i szerzenia solidarności w stosunkach wzajemnych,
- ochrony kultury i szeroko pojętej edukacji,
- kształtowania aktywnej postawy dla dobra Ojczyzny,
- podejmowania działań na rzecz ochrony naturalnego środowiska społecznego.

Niezbędnym warunkiem skuteczności działania związków zawodowych jest wolność zrzeszania się pracowników i wolność tworzenia organizacji związkowych. Wolności te, zagwarantowane w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz w Międzynarodowym Pakcie Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, to jedno z podstawowych praw obywatelskich. Doświadczenie lat powojennych uczy, że ograniczenie lub naruszenie tych praw zagraża nie tylko demokracji, lecz także żywotnym interesom pracowniczym. Tam gdzie prawa związkowe są ograniczane istnieje możliwość wyzyskiwania pracowników.

II. POWSTANIE I ROZWÓJ ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH NA ŚWIECIE

1. Geneza ruchu związkowego.

Związki zawodowe powstały na początku XIX wieku. Kolebką ruchu zawodowego jest Anglia, gdzie rewolucja przemysłowa dokonała się najwcześniej. Rozwój przemysłu przyczynił się do powstania warstwy robotników najemnych.

Z czasem zaczęli oni tworzyć mniej lub bardziej formalne związki i organizacje, których zadaniem była ochrona interesów pracowniczych.

2. Powołanie związków zawodowych w Wielkiej Brytanii.

Pierwsze organizacje zawodowe robotników w Anglii zaczęły powstawać na przełomie XVIII i XIX wieku (1786). W tym czasie duży rozgłos uzyskał ruch luddystów, rozwijający się w latach 1812–1815. Luddyzm (nazwa pochodzi od nazwiska przywódcy – Neda Ludda) był to ruch robotników protestujących przeciw uprzemysłowieniu i wprowadzaniu do fabryk nowych maszyn. Działania luddystów były jednak niezorganizowane i żywiołowe, polegały głównie na niszczeniu maszyn. Dojrzały ruch pracowniczy zaczyna kształtować się dopiero w latach dwudziestych i trzydziestych XIX wieku. Szczególną rolę odegrały tu liczne strajki robotnicze. Pod ich wpływem parlament angielski uchwalił w 1824 roku tzw. prawo Hume'a, zezwalające na tworzenie związków zawodowych. W latach 1825–1834, m.in. pod wpływem działalności Johna Doherty'ego, zaczęły powstawać pierwsze legalnie działające organizacje zawodowe, tzw. trade-uniony. Grupowały przeważnie robotników wykwalifikowanych.

Trade-uniony bardzo szybko zaczęły łączyć się w centrale związkowe. M.in. w 1833 roku, z inicjatywy Roberta Owena, powstał Ogólnokrajowy Związek Związków Zawodowych. W latach 1836–1839 działało Londyńskie Stowarzyszenie Robotników. Jego twórcą był William Lovett.

Szybki rozwój ruchu związkowego i jego wzrastająca siła, powodowały, że wielu działaczy związkowych próbowało połączyć działalność związkową z działalnością polityczną. Na przykład w roku 1840, na bazie Londyńskiego Stowarzyszenia Robotników powstał ruch "czartystów" (Ogólnokrajowe Stowarzyszenie Czartystów), który za pomocą zgłaszanych petycji domagał się przeprowadzenia reform politycznych.

Okres zainteresowania związków zawodowych działalnością polityczną trwał jednak krótko. W latach 1843–1860 – po załamaniu się ruchu “czartystów” – trade-uniony skoncentrowały się na działalności typowo związkowej (zbieranie funduszy dla finansowania z.z.). W tym czasie ruch zawodowy zaczął się konsolidować. Związki tego czasu nazywane są związkami nowego typu (Nowego Wzoru) stosunkowo nieliczne, oparte na ścisłych zasadach organizacyjnych i finansowych, broniące lub walczące o poprawę warunków pracy i płacy, spełniające funkcje samopomocowe i ubezpieczeniowe. Przynależność do trade-unionów poprawiała nie tylko warunki materialne, lecz także pozwalała zdobyć lepszą pozycję socjalną. W latach pięćdziesiątych powstały pierwsze wielkie organizacje branżowe, np. Krajowa Federacja Mechaników (1851), Połączone Towarzystwo Cieśli i Stolarzy (1860). Zaczynają także powstawać rady międzyzwiązkowe. W 1860 roku powstała Londyńska Rada Związków Zawodowych, która w praktyce przejęła kierownictwo ruchu związkowego w całej Anglii. Od 1868 roku naczelnym organem trade-unionów jest Trades-Union Congress (TUC).

Po powstaniu ogólnokrajowego kierownictwa związkowego trade-uniony na nowo zaczęły interesować się działalnością polityczną. W roku 1862 powstało Stowarzyszenie Trade-Unionistów dla Powszechnego Prawa Wyborczego i Tajnego Głosowania. Stowarzyszenie to stanowiło w praktyce polityczne ramię trade-unionów i miało prowadzić walkę polityczną. Efektem jego działalności była ostateczna legalizacja związków zawodowych (nastąpiło to w latach 1870–1876).

Od czasu powstania Stowarzyszenia Trade-Unionistów związki zawodowe starały się posiadać własną organizację polityczną. Od 1900 roku rolę tę zaczęła spełniać Labour Party. Partia ta wykształciła się z dawnego Towarzystwa Fabiańskiego i była kierowana przez działaczy związkowych.

W dwudziestoleciu międzywojennym największą centralą związkową w Wielkiej Brytanii, po reorganizacji w 1921 roku, był Trades-Union Congress (TUC). Większość trade-unionów skupionych w TUC pozostawała zbiorowym członkiem Partii Pracy.

3. Powstanie związków zawodowych we Francji.

We Francji związki zawodowe powstały nieco później niż w Anglii. Ruch związkowy rozwijał się dwutorowo. W pierwszej połowie XIX wieku zaczęły powstawać związki i stowarzyszenia zawodowe pozostające pod wpływem kościoła katolickiego lub organizacji socjalistycznych.

Katolicki ruch związkowy powstał już w latach dwudziestych. Pierwszą organizacją robotniczą było Towarzystwo św. Józefa. Powstało w 1822 roku, działało jednak tylko przez kilka lat. Jego kontynuacją było Towarzystwo św. Franciszka Ksawerego, działające pod auspicjami księży katolickich. Po rozwiązaniu Towarzystwa św. Franciszka Ksawerego wśród robotników działało Stowarzyszenie św. Bernarda. Zjednoczenie katolickich związków zawodowych nastąpiło w 1887 roku. Wówczas utworzony został (na bazie Stowarzyszenia św. Benedykta) Chrześcijański Związek Zawodowy Pracowników Zatrudnionych w Przemysle i Handlu – pierwsza chrześcijańska centrala związkowa we Francji.

Pierwszy kongres związków chrześcijańskich odbył się w 1904r. W 1919 roku powstała nowa centrala chrześcijańskich związków zawodowych – Konfederacja Francuska Pracowników Chrześcijańskich (CFTC).

Niechrześcijańskie związki pracowników zaczęły powstawać w latach trzydziestych i czterdziestych XIX wieku. Rozwijały się szczególnie pod wpływem działalności Ferdynanda Lassalle'a, który starał się propagować ideę pracowniczych stowarzyszeń produkcyjnych (wytwórczych). Pod koniec XIX wieku popularne stały się związki syndykalistyczne, które wzorowały się na ideologii Georges'a Sorela (syndykalizm – por. niżej). W 1895 roku powstała centrala związkowa pn. Powszechna Konfederacja Pracy (CGT), która grupowała związki zawodowe pozostające pod wpływem socjalistów i syndykalistów.

W okresie dwudziestolecia międzywojennego największe znaczenie posiadały dwie centrali związkowe, ukształtowane jeszcze przed pierwszą wojną światową, chrześcijańska CFTC oraz pozostająca pod wpływem partii komunistycznej CGT.

4. Powstanie związków zawodowych w Niemczech.

W niemieckim ruchu związkowym, którego początki sięgają 1848 roku, wyróżnić można trzy kierunki: związki socjaldemokratyczne (nazywane także wolnymi), katolickie i hirschdunckerowskie.

Początki socjaldemokratycznego ruchu zawodowego przypadają na okres Wiosny Ludów. W roku 1848 w Berlinie odbył się Kongres Robotników, na którym powołane zostało Braterstwo Robotników, pierwsza ogólnoniemiecka organizacja związkowa. Jej inicjatorem był Stephan Born. Braterstwo pozostawało jednak pod silnym wpływem Karola Marksa i jego zwolenników. W nurcie lewicowym mieści się także Powszechny Niemiecki Związek Robotniczy, założony w 1863 roku z inicjatywy Ferdynanda Lassalle'a. Socjaldemokratyczne związki zawodowe rozpoczęły swoją działalność w latach sześć dziesiątych i siedemdziesiątych XIX wieku. Ich rozwój został jednak zahamowany w latach osiemdziesiątych, po wprowadzeniu ustawodawstwa wyjątkowego przeciw socjalistom. Po legalizacji ruchu związkowego, ich działalność uległa intensyfikacji. W roku 1890 powstała Generalna Komisja Związków Zawodowych w Niemczech, centrala grupująca związki zawodowe o zabarwieniu socjaldemokratycznym.

Pierwszym związkiem zawodowym o katolickim rodowodzie był Katolicko-Społeczny Związek Kolpinga, założony w 1849 roku. W 1894 roku w Trewirze powstał katolicki Związek Zawodowy Kolarzy. Cechą chrześcijańskiego ruchu zawodowego w Niemczech było, że związki katolickie i protestanckie współdziałały ze sobą.

W 1901 roku nastąpiło połączenie kilku związków chrześcijańskich (katolickich i protestanckich), które utworzyły Federację Chrześcijańskich Związków Zawodowych Niemiec. Natomiast po pierwszej wojnie światowej, w roku 1920, powstała Niemiecka Federacja Związków Zawodowych (DGB), która zrzeszała robotników, pracowników umysłowych, urzędników i pracowników zatrudnionych w handlu. Trzeci nurt w niemieckim ruchu związkowym wykształcił się na początku lat sześćdziesiątych XIX wieku.

W 1863 roku powstały Niemieckie Związki Zawodowe (tzw. hirschdunckerowskie). Związki te pozostawały pod wpływem niemieckiej partii liberalnej.

Związki chrześcijańskie, socjaldemokratyczne (wolne) oraz hirschdunckerowskie działały nieprzerwanie aż do roku 1933. Wówczas to, po objęciu władzy przez Adolfa Hitlera, zostały one rozwiązane. Na ich miejsce powołano Niemiecki Front Pracy (DAF). DAF była organizacją przymusową. W zasadzie była przybudówką partii hitlerowskiej NSDAP.

Kończąc uwagi na temat powstania ruchu zawodowego na świecie, warto zauważyć, że ten początkowy okres istnienia związków zawodowych da się podzielić na dwa wyraźne okresy.

Pierwszy – przypadający na lata 1800–1880 – to okres załążkowy. W tym czasie związki zawodowe formowały się: od powstania pierwszych, odosobnionych i nieformalnych związków i stowarzyszeń, aż po liczne, dobrze zorganizowane centrale związkowe. Pierwszy okres istnienia związków, to także czas walki o uznanie prawa pracowników do tworzenia swych organizacji. Okres, który skończył się pełnym sukcesem. W latach 1860–1890 większość państw uznała związki zawodowe za organizacje legalne (Belgia – 1866, Hiszpania – 1881, Rosja – 1906, Austria – 1870, Anglia – 1870–1876, Niemcy – 1890, USA – 1878).

Drugi okres przypada na lata 1880–1918 (w rzeczywistości cezury są tu bardzo nieostre, lepiej byłoby mówić: koniec XIX wieku – koniec I wojny światowej). W tym czasie ruch związkowy był już dobrze ukształtowany. Jednakże rozpoczął się długotrwały proces różnicowania, w efekcie którego powstało kilka niezależnych od siebie nurtów związkowych. Podział ruchu związkowego dokonał się pod wpływem działalności partii politycznych, które w środowisku robotniczym szukały zaplecza politycznego. Nie miały w tym udziału także teoretycy myśli politycznej, którzy skłonni byli przyznać związkom zawodowym wielką rolę polityczną i społeczną.

III. ZWIĄZKI ZAWODOWE W NIEKTÓRYCH DOKTRYNACH POLITYCZNYCH

W drugiej połowie XIX i na początku XX wieku powstały trzy doktryny polityczne: korporacjonizm, syndykalizm i leninizm, według których związki zawodowe miały być istotnym czynnikiem organizacji przyszłego państwa.

Korporacjonizm (często nazywany korporacjonizmem katolickim), to kierunek społeczno-polityczny głoszący, że podstawą państwa winny być korporacje zawodowe zrzeszające zarówno pracowników, jak i pracodawców.

Doktryna korporacjonizmu katolickiego nazywała związki zawodowe „organami sporu”. Ponad nimi powinny jednak istnieć organy porozumienia społecznego – „stany zawodowe”. Oznaczało to naturalne dążenie do rozwiązywania konfliktów między pracownikami, a pracodawcami na drodze porozumienia, negocjacji. Ten kierunek myśli politycznej propagowany był przez Kościół Katolicki.

Rozwinął się szczególnie po ogłoszeniu przez papieża Leona XIII encykliki *Rerum novarum*, która zapoczątkowała zainteresowanie papieżstwa problemami społecznymi. Rozwinięcie myśli wyrażonych przez Leona XIII przyniosła encyklika Piusa XI *Quadragesimo*.

Sydykallizm, zwany także anarchosydykalizmem, był kierunkiem występującym w związkowym ruchu robotniczym. Sydykallizm negował konieczność istnienia państwa, negował także marksistowską teorię o konieczności prowadzenia walki proletariatu z burżuazją. Odrzucał również potrzebę tworzenia partii politycznej reprezentującej interesy robotników.

Według sydykallistów, najlepszą formą walki robotników o poprawę warunków pracy, płacy itp. były strajki. Związki zawodowe miały być zalążkiem organizacji przyszłego społeczeństwa bezpiecznego. Ten kierunek myśli politycznej był szczególnie popularny we Francji i Hiszpanii. Najwybitniejszym teoretykiem sydykallizmu był francuski filozof i socjolog Georges Sorel.

Leninizm to system poglądów filozoficznych, ekonomicznych i społeczno-politycznych, wypracowany przez Włodzimierza Lenina. Leninizm stanowi kontynuację, rozwinięcie ideologii marksistowskiej. Ideologia wypracowana przez Lenina, a następnie rozwinięta przez Stalina, stała się także podstawą funkcjonowania totalitarnego państwa komunistycznego. Według Lenina celem działalności partii robotniczej powinno być dążenie do zdobycia władzy, co gwarantowałoby przekształcenie proletariatu w klasę panującą. Cel ten miał być osiągnięty drogą rewolucji, a następnie przez ustanowienie dyktatury proletariatu. Pierwszoplanowa rola w tym przedsięwzięciu przypada partii robotniczej, która jest awangardą klasy robotniczej. Natomiast drugie miejsce przypada związkom zawodowym, które powinny obejmować całość klasy robotniczej i wiązać partię z proletariatem. Oznaczało to, że związki zawodowe powinny być powiązane, podporządkowane partii, powinny ściśle realizować politykę partii robotniczej. Jest to tzw. teoria "pasa transmisyjnego", przedłużającego wpływy partii na środowisko robotnicze.

Leninowsko-stalinowska koncepcja związków zawodowych uległa pewnej zmianie w latach dwudziestych XX wieku, po powstaniu ZSRR. Postanowiono wtedy, że związki zawodowe powinny być upaństwowione. Podstawą tej decyzji było przekonanie, że skoro proletariat utożsamił się z władzą państwową (wylonioną w toku rewolucji), to związki zawodowe nie mogą bronić interesów robotniczych przeciwko państwu. Przyjęcie leninowskiej zasady związków zawodowych oznaczało odrzucenie możliwości istnienia różnych organizacji związkowych. Oznaczało także ściśle podporządkowanie związków państwu komunistycznemu (a właściwie partii), co jest równoznaczne z odebraniem związkom podmiotowości. Typ państwowych związków zawodowych istniał w ZSRR, a także w powstałych po II wojnie światowej państwach bloku komunistycznego.

I. Nurty organizacyjne w ruchu związkowym

Jak już wcześniej zauważyłem, w końcu XIX i w pierwszej połowie XX wieku ruch związkowy był bardzo podzielony. W tym czasie istniało kilka nurtów organizacyjnych:

a) związki czerwone – inaczej klasowe, organizowane i kierowane przez komunistów, wyznających ideologię marksizmu-leninizmu. Zgodnie z ich poglądami, związki zawodowe miały być naturalnym zapleczem politycznym partii, dlatego musiały być ściśle podporządkowane kierownictwu partyjnemu. Ten typ związków tworzyły niektóre partie robotnicze, jak np. SDPRR, SDKPiL. Klasowe związki zawodowe (czytaj też: leninowskie) istniały także w ZSRR oraz w państwach bloku komunistycznego. W okresie międzywojennym skupione były w Czerwonej Międzynarodówce Związków Zawodowych (tzw. Profintern), działającej w latach 1921–1937,

b) związki wolne – związane z partiami socjaldemokratycznymi, odrzucającymi drogę rewolucji. W ich koncepcji związki zawodowe powinny być niezależne od kierownictwa partii socjaldemokratycznej (choć w praktyce istniały silne możliwości oddziaływania), co miało podkreślać ich apolityczność. Związki tego rodzaju istniały w większości krajów Europy Zachodniej. Skupione były w Międzynarodowej Federacji Związków Zawodowych (tzw. Międzynarodówce Amsterdamskiej), która działała w latach 1919–1939,

c) związki chrześcijańskie – nazywane często żółtymi, opierające swoje działanie na doktrynie korporacjonizmu katolickiego oraz na społecznej nauce Kościoła. Istniały głównie w Europie Zachodniej (choć nie tylko) i zorganizowane były w Międzynarodowej Konfederacji Chrześcijańskich Związków Zawodowych,

d) związki syndykalistyczne – opierające swoje działanie na doktrynie syndykalizmu. Rozwinęły się głównie we Francji i Hiszpanii (francuska centrala CGT). Związki syndykalistyczne utworzyły w 1922–1923r. Międzynarodowe Stowarzyszenie Robotników, czyli tzw. Berlińską Międzynarodówkę Związków Zawodowych.

Oprócz tych czterech podstawowych nurtów działały także i inne organizacje związkowe. Przykładem mogą być niemieckie związki hirschdunckerowskie, związane z partią liberalną czy też – tzw. związki "polskie", działające w Polsce pod auspicjami endecji. Niewątpliwie oddzielny nurt związkowy tworzyły także angielskie trade-uniony.

VI. POWSTANIE I DZIEJE ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH W POLSCE

1. Początki.

Początków ruchu związkowego na ziemiach polskich należy doszukiwać się w końcu XIX wieku.

Zabór pruski.

Pierwsze organizacje zawodowe powstały w zaborze pruskim. Początkowo, tj. w latach 1870–1890, były one filiami związków niemieckich (wszystkich trzech typów). Polskie związki zawodowe powstały nieco później, na przełomie XIX i XX wieku.

Związki grupujące polskich robotników pozostawały pod silnym wpływem Kościoła Katolickiego, a później także ruchu narodowo–demokratycznego i w zasadzie tworzyły chrześcijańsko–narodowy ruch związkowy. Największą popularnością cieszył się Polski Związek Zawodowy, działający od 1903 roku w Wielkopolsce. Na Górnym Śląsku duże wpływy posiadał, założony w 1889 roku, Związek Wzajemnej Pomocy Chrześcijańskich Robotników Górnośląskich (tzw. Związek Bytomski). Związki te w roku 1908 i 1909 połączyły się ze Zjednoczeniem Zawodowym Polskim działającym w Bochum.

Zjednoczenie Zawodowe Polskie – bo taką nazwę przyjęła nowa centrala związkowa – posiadało trzy oddziały: w Bochum, w Poznaniu i w Królewskiej Hucie (dzisiejszy Chorzów) i było jedną z najsilniejszych związków polskich w zaborze pruskim.

W zaborze pruskim działały również inne związki zawodowe: socjaldemokratyczne (wolne), chrześcijańskie (związane z Partią Centrum) oraz hirschdunckerowskie. Były one jednak ściśle powiązane z ogólnoniemieckimi centralami i nie odgrywały tak dużej roli jak Zjednoczenie Zawodowe Polskie.

Galicja

Powstanie ruchu zawodowego w Galicji związane jest z działalnością wielu stowarzyszeń robotniczych i rzemieślniczych. W Galicji przemysł był bardzo słabo rozwinięty, nie było zatem grupy robotników wielkoprzemysłowych. Pierwsze stowarzyszenia zakładane były przez rzemieślników lub robotników małych zakładów (najczęściej drukarzy).

Jednym z pierwszych było Stowarzyszenie Młodzieży Czeladniczej ku Nauce i Rozrywce „Gwiazda”, założone w 1868 roku we Lwowie. Bardzo duże znaczenie posiadało także, założone w 1891 roku z inicjatywy socjalistów, stowarzyszenie robotnicze „Siła”, które swoją działalnością objęło całą Galicję.

Z czasem ruch stowarzyszeń zawodowych i robotniczych zaczął się rozszerzać, zaczęły też powstawać stowarzyszenia grupujące pracowników jednej gałęzi przemysłu. W roku 1899 w Krakowie odbył się ogólnogalicyski zjazd wszystkich stowarzyszeń zawodowych (I Krajowy Zjazd Zawodowy), na którym powołano do życia Krajową Komisję Zawodową.

Krajowa Komisja Zawodowa, która reprezentowała liczne stowarzyszenia i związki branżowe, działała w porozumieniu z austriackimi związkami zawodowymi. Pozostawała także pod wpływem galicyjskiej PPSD, dlatego bez wątpienia plasowała się w socjaldemokratycznym nurcie związkowym.

Oprócz związków socjaldemokratycznych, wyrosłych z ruchu stowarzyszeń zawodowych, w Galicji działały także związki chrześcijańskie i endeckie ("polskie"). Działalność związków chrześcijańskich zapoczątkowało utworzenie w 1904 roku Ogólnokrajowego Związku Katolickich Stowarzyszeń Robotniczych i Rzemieślniczych. Galicyjską agendą Związku stał się, utworzony w 1906 roku Polski Związek Zawodowy Katolickich Robotników (PZZKR), który w 1908 roku przyjął nazwę: Polski Związek Zawodowy Chrześcijańskich Robotników (PZZChR).

Związki "polskie" reprezentowało utworzone w 1907 roku Zjednoczenie Polskich Związków Zawodowych (ZPZZ).

Królestwo Polskie

Najpóźniej ruch związkowy ukształtował się w Królestwie Polskim. Pierwszymi organizacjami samopomocowymi robotników były tzw. kasy oporu. Ich największy rozwój przypadał na początek lat dziewięćdziesiątych XIX wieku. W tym samym czasie SDKP podjęła próbę zorganizowania tzw. związków fachowych, ale zakończyła się ona niepowodzeniem.

Pierwsze związki zawodowe powstały w okresie rewolucji 1905–1907 roku, zwłaszcza po legalizacji ruchu związkowego w 1906 roku. Początkowo tworzyły się organizacje fabryczne, ale już w drugiej połowie 1905 roku zaczęły powstawać pierwsze centrale związkowe. W praktyce były one ściśle związane z partiami politycznymi.

W sierpniu 1905r. PPS utworzyła Komisję Związkową, która później przekształciła się w Komisję Organizacyjną Związków Zawodowych (KOZZ). W kilka miesięcy później powstały pierwsze związki zawodowe. Związki, które wchodziły w skład KOZZ były bezpartyjne. Oznaczało to, że przynależność do związku nie ma nic wspólnego z przynależnością partyjną. Związki powinny być otwarte dla wszystkich robotników, bez względu na wyznanie, przekonania polityczne i narodowość. Cechą związków bezpartyjnych (wolnych) było także i to, że nie były ściśle podporządkowane PPS (choć ta miała w nich swoje wyraźne wpływy).

W grudniu 1905 roku swoją centralę – Centralną Komisję Socjaldemokratycznych Związków Zawodowych (CKSDZZ) – utworzyła SDKPiL. W skład CKSDZZ wchodziły wszystkie związki, które akceptowały poglądy partii na istotę związków zawodowych. Poglądy te były zgodne z omówioną wcześniej leninowską zasadą podporządkowania związków zawodowych partii robotniczej. Związki organizowane przez SDKPiL były zatem traktowane jako teren agitacji i propagandy politycznej. Kwestie ekonomiczne czy socjalne miały znaczenie drugorzędne.

W tym samym czasie powstały tzw. związki "polskie" zorganizowane pod auspicjami związanego z endecją Narodowego Związku Robotniczego (organizacyjnie były niezależne od NZR).

Związki "polskie" opierały swoją działalność na zasadach solidaryzmu społecznego, odwoływały się także do wartości narodowych. Ich działalność miała na celu ograniczenie wpływów PPS i SDKPiL w środowisku robotniczym. Największym "polskim" związkiem zawodowym było Stowarzyszenie Zawodowe Przemysłu Włókienniczego "Jedność", działające od 1906 roku w Łodzi.

W okresie rewolucji 1905–1907 powstały także związki chrześcijańskie. Ich założeniem było nielegalne warszawskie stowarzyszenie "Straż". Wiosną 1905 r. "Straż" przekształciła się w legalne Towarzystwo św. Józefa. Pod koniec 1905 r. założone zostało Stowarzyszenie Robotników Chrześcijańskich (SRCh). W ciągu 1906 roku do SRCh przystąpiły lokalne chrześcijańskie stowarzyszenia robotnicze.

Poza wymienionymi wyżej nurtami organizacyjnymi pozostawały tzw. związki luźne. Takim związkiem był na przykład Związek Pracowników Kolei Żelaznych Królestwa Polskiego. Ważną rolę w ruchu związkowym spełniały także organizacje powoływane przez mniejszości, jak np. przez żydowski BUND.

Początkowy okres rozwoju związków zawodowych na ziemiach polskich przyniósł duże różnicowanie programowe i organizacyjne. Przed pierwszą wojną światową istniały cztery zasadnicze nurty organizacyjne:

- 1) związki bezpartyjne – organizowane przez PPS. Podobny charakter posiadały związki socjaldemokratyczne działające w Galicji (pod auspicjami PPSD) oraz w zaborze pruskim (pod auspicjami PPS zp). Związki bezpartyjne miały podobny charakter jak związki wolne działające w Europie Zachodniej.
- 2) związki klasowe – organizowane przez SDKPiL. Były one bezwzględnie podporządkowane kierownictwu partyjnemu i realizowały taktykę partii. Należy je zaliczyć do nurtu leninowskiego.
- 3) związki chrześcijańskie – opierające swoją działalność na nauce społecznej Kościoła. Do tego nurtu należy zaliczyć Stowarzyszenie Robotników Chrześcijańskich, działające w Królestwie Polskim oraz Polski Związek Zawodowy Chrześcijańskich Robotników, działający w Galicji.
- 4) związki "polskie" – organizowane przez endecję. Do najważniejszych w tym nurcie należało galicyjskie Zjednoczenie Polskich Związków Zawodowych (ZPZZ). W kierunku związków endeckich ewoluowało także Zjednoczenie Zawodowe Polskie, działające w zaborze pruskim.

2. Ruch związkowy w okresie dwudziestolecia międzywojennego.

W dwudziestoleciu międzywojennym, podobnie jak przed pierwszą wojną, w Polsce działały cztery zasadnicze nurty związkowe: socjalistyczne (kontynuacja związków bezpartyjnych), "polskie" oraz chrześcijańskie. Odrębny nurt wytworzył się po roku 1926, kiedy zaczęły powstawać związki prostanacyjne (ewoluowały w kierunku syndykalizmu). Związki socjalistyczne pozostawały pod bezpośrednim wpływem Polskiej Partii Socjalistycznej. Grupowały się w Związku Stowarzyszeń Zawodowych w Polsce (ZSZ). Związek Stowarzyszeń Zawodowych powstał w 1919 roku z połączenia związków podległych Komisji Centralnej Związków Zawodowych (powstała w 1916 r. z inicjatywy PPS) oraz dawnych związków socjaldemokratycznych (podległych SDKPiL i PPS–Lewicy).

Na czele ZSZ stała Komisja Centralna Związków Zawodowych (KCZZ). Jej przewodniczącym był początkowo Zygmunt Żuławski, a następnie Jan Kwapiński. ZSZ był największą centralą związkową w Polsce, liczył ok. 500 tys. członków.

Do Związku Stowarzyszeń Zawodowych należały także związki o sympatiach komunistycznych. Nie odgrywały jednak większej roli, co było spowodowane słabością i niepopularnością ruchu komunistycznego. W latach 1918–1938, a szczególnie po 193 I roku, działalność prokomunistycznych związków zmierzała do rozbięcia socjaldemokratycznego ruchu związkowego, co było związane z przyjęciem przez komunistów doktryny walki z tzw. "socjalfaszyzmem" (odzwierciedleniem tej taktyki była działalność tzw. Lewicy Związkowej). Po roku 1938 związki prokomunistyczne straciły całkowicie znaczenie.

Związki polskie, podobnie jak przed wojną, pozostawały pod silnymi wpływami ruchu narodowo–demokratycznego.

Tuż po odzyskaniu niepodległości istniały dwie centrale związkowe o zabarwieniu narodowym: Zjednoczenie Zawodowe Polskie działające na terenie dawnego zaboru pruskiego oraz Polskie Związki Zawodowe działające na terenie dawnego Królestwa i Galicji. W roku 1921 obie centrale połączyły się i przyjęły jednolitą nazwę Zjednoczenie Zawodowe Polskie.

W latach dwudziestych ZZZ współpracowało z NPR. W późniejszym okresie w łonie centrali wyodrębniły się dwie opcje polityczne: chrześcijańsko–demokratyczna oraz prosanacyjna. W ostateczności w roku 1933 ZZZ uniezależniło się od Narodowej Partii Robotniczej i rozpoczęło bliższą współpracę z obozem piłsudczykowskim. Zjednoczenie Zawodowe Polskie było najsilniejszą narodową organizacją związkową.

Wpływy w środowisku robotniczym starała się uzyskać również i endecja. Początkowo zabiegi o utworzenie własnego związku zawodowego nie dały pozytywnych rezultatów. Dopiero w 1928 roku utworzone zostało Zjednoczenie Zawodowe "Praca Polska", które popierane było przez pracodawców, a swój program opierało na ideach korporacjonizmu.

Związki chrześcijańskie w chwili odzyskania niepodległości były rozproszone. Największe znaczenie posiadały Polskie Zjednoczenie Zawodowe Chrześcijańskich Robotników oraz Stowarzyszenie Robotników Chrześcijańskich. W roku 1921 na bazie SRCh powołana została nowa centrala: Chrześcijańskie Zjednoczenie Zawodowe RP (ChZZ), co utrzymywało podział w chrześcijańskim ruchu zawodowym. W celu jego przewyciężenia w 1921r. powołano Centralną Komisję Chrześcijańskich Związków Zawodowych (CKChZZ).

W latach następnych trwał żmudny proces jednoczenia związków chrześcijańskich. Pełne zjednoczenie nastąpiło dopiero w latach trzydziestych, kiedy większość związków weszła w skład Chrześcijańskiego Zjednoczenia Zawodowego. Podstawą działalności związków chrześcijańskich była społeczna nauka Kościoła. Politycznie związki te związane były z chrześcijańską demokracją.

Związki prostanacyjne zaczęły powstawać po roku 1926. Pierwszy większy związek prostanacyjny: Centralne Zrzeszenie Klasowych Związków Zawodowych (później Centrala Zjednoczenia Klasowych Związków Zawodowych – CZKZZ), powstał w 1928 roku w wyniku secesji ze Związku Stowarzyszeń Zawodowych. W podobny sposób powstało Zjednoczenie Zawodowe "Praca", które wyodrębniło się ze Zjednoczenia Zawodowego Polskiego.

W 1931 roku podjęto próbę konsolidacji związków prostanacyjnych (nie do końca udaną). W jej efekcie powstała nowa centrala związkowa: Związek Związków Zawodowych (ZZZ), która liczyła ponad 160 tys. członków i należała do trzech największych central w kraju.

W latach trzydziestych największą rolę w prostanacyjnym ruchu związkowym odgrywały następujące centrale: Związek Związków Zawodowych, Centrala Zjednoczenia Klasowych Związków Zawodowych oraz utworzone w 1937 roku Zjednoczenie Polskich Związków Zawodowych. Wspólną cechą związków prostanacyjnych było udzielanie poparcia obozowi rządzącemu. W niektórych związkach można było także doszukać się wpływów syndykalizmu (np. CZKZZ).

Oprócz omówionych wyżej central i nurtów związkowych w Polsce działały także związki niezależne. Przykładem może być Unia Związków Zawodowych Pracowników Umysłowych oraz Zjednoczenie Związków i Stowarzyszeń Pracowników Państwowych. Cechą charakterystyczną tych central była ich apolityczność.

3. Partyjny monopol związkowy.

Działalność i rozwój wszystkich central i organizacji zawodowych przerwana została wraz z wybuchem drugiej wojny światowej. Po zakończeniu wojny wiele związków usiłowało wznowić swoją działalność.

Komuniści, którzy w latach 1944–1945 zdołali przechwycić władzę, a następnie uzyskać międzynarodową legitymizację zdecydowanie jednak temu się sprzeciwili. Równocześnie PPR podjęła intensywne działania w celu zbudowania własnej i jedynej centrali związkowej. W listopadzie 1944 roku w Lublinie zorganizowano zjazd związków zawodowych, który wyłonił Tymczasową Komisję Centralną Związków Zawodowych (KCZZ). Utworzenie Tymczasowej KCZZ było świadomym nawiązaniem do tradycji przedwojennej KCZZ Związku Stowarzyszeń Zawodowych i miało na celu zmylenie opinii społecznej.

Na następnym zjeździe pepeerowskich związków zawodowych, w listopadzie 1945 roku, wypracowano zasady organizacji nowego, "odrodzonego" ruchu związkowego. Zasady te sprowadzały się do trzech punktów:

- 1) jedności związków zawodowych,
- 2) stworzenia struktur pionowych (związki winny być tworzone według przemysłów i działów pracy),
- 3) ścisłego współdziałania z partią komunistyczną i rządzonym przez nią państwem.

Przyjęcie takich zasad organizacyjnych oznaczało ścisłe podporządkowanie ruchu związkowego partii oraz niedopuszczenie do tworzenia związków innych niż komunistyczne.

W praktyce była to zatem realizacja leninowsko–stalinowskiej koncepcji związków zawodowych.

Komunistyczną koncepcję związków zawodowych usankcjonowała ustawa związkowa uchwalona w 1949 roku. Według niej naczelną reprezentacją ruchu zawodowego było Zrzeszenie Związków Zawodowych, a najwyższymi władzami Kongres oraz Centralna Rada Związków Zawodowych (CRZZ). Ustawa nakładała na związki nowe, nieznane dotąd obowiązki, m.in. “mobilizację świata pracy do wykonywania planów produkcyjnych”. Formuła ta oznaczała, że związki zawodowe zostały praktycznie ubezwłasnowolnione, pozbawione swojej naturalnej funkcji obrony interesów pracowniczych.

Zmiany organizacyjne i prawne wprowadzone przez komunistów spowodowały, że związki zawodowe zrzeszone w CRZZ nie reprezentowały interesów pracowniczych, lecz interesy nomenklatury partyjnej.

CRZZ istniała do roku 1981, tj. do momentu wprowadzenia stanu wojennego, kiedy jej działalność została zawieszona. Ostateczna likwidacja CRZZ nastąpiła po wprowadzeniu nowej ustawy związkowej w październiku 1982 roku. Bezpośrednią kontynuacją CRZZ jest Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych. OPZZ powstało w listopadzie 1984 roku i zorganizowane zostało zgodnie z zasadami “jednolitości ruchu związkowego”. Od razu też wmontowało się w system władzy komunistycznej.

4. Powstanie NSZZ “Solidarność”

Narzucony Polsce komunistyczny system władzy nigdy nie uzyskał pełnej aprobaty społeczeństwa. Dowodem na to były, powtarzające się co kilka lat, protesty społeczne.

Ważną rolę spełniały tu wystąpienia robotników, którzy żądali nie tylko poprawienia warunków pracy i płacy, lecz także prawa do tworzenia własnych, niezależnych organizacji związkowych.

Za pierwszą próbę utworzenia niezależnej reprezentacji robotniczej należy uznać, powstałą po październiku 1956 roku, inicjatywę zakładania Konferencji Samorządu Robotniczego (KSR). Inicjatywa ta została jednak bardzo szybko stłumiona. Kolejna próba upodmiotowienia pracowników pojawiła się wraz z protestem grudniowym 1970 roku. Robotnicy gdańscy wysunęli wówczas postulat – tworzenia wolnych związków zawodowych. Postulat ten rzecz jasna nie został spełniony.

Nieco lepsze warunki do tworzenia niezależnych związków zawodowych powstały w drugiej połowie lat siedemdziesiątych. Po słynnych wydarzeniach radomskich 1976 roku zaczęły powstawać pierwsze organizacje opozycyjne, jak np. Polskie Porozumienie Niepodległościowe, Komitet Obrony Robotników, Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela, Konfederacja Polski Niepodległej, Ruch Młodej Polski, czy Studenckie Komitety Solidarności. Najważniejszą ich zasługą było przelamanie monopolu władzy na działalność polityczną.

Niemale znaczenie miały także zmiany świadomościowe, zwłaszcza w środowisku robotniczym. Szczególną rolę odegrało tu pismo KOR “Robotnik”, które kolportowane było w wielu zakładach pracy. To ożywienie społeczne i polityczne zaowocowało powstaniem pierwszych, niezależnych od władzy komunistycznej Wolnych Związków

Zawodowych. Pierwszy komitet WZZ założony został w marcu 1978 roku w Katowicach. Jego inicjatorem był Kazimierz Świtoń. 29 kwietnia 1978 powstał Komitet Założycielski Wolnych Związków Zawodowych w Gdańsku. Jego inicjatorami i pierwszymi działaczami byli m.in.: Andrzej Gwiazda, Krzysztof Wyszkowski, Anna Walentynowicz, Anna Pieńkowska, Lech Wałęsa. Podobny komitet powstał w październiku 1979 roku w Szczecinie.

Początki działalności Wolnych Związków Zawodowych były bardzo trudne. Narażone one były na ustawiczne represje władz. Dlatego działalność WZZ koncentrowała się głównie na wydawaniu pism oraz organizowaniu obchodów wydarzeń grudniowych 1970 roku.

Legalizacja niezależnego ruchu związkowego nastąpiła jesienią 1980 roku. Wydarzenie to poprzedzone zostało słynnym "gorącym" sierpniem 1980. Na dobrą sprawę rozpoczął się on 1 lipca 1980 roku, kiedy władza komunistyczna zdecydowała się dokonać podwyżek cen mięsa. Od dłuższego już czasu w kraju była napięta sytuacja społeczna, spowodowana pogarszającym się od połowy lat siedemdziesiątych kryzysem gospodarczym. Dlatego decyzja o podwyższeniu cen żywności wywołała żywiołową falę strajków, która w lipcu przetoczyła się przez cały kraj. Największy zasięg miały protesty w Świdniku i Lublinie, gdzie właściwie proklamowano strajk powszechny.

Nowa fala strajków wybuchła w połowie sierpnia. Impulsem było zwolnienie Anny Walentynowicz ze Stoczni Gdańskiej im. Lenina. 14 sierpnia w stoczni wybuchł strajk. Następnego dnia rozpoczęły się strajki solidarnościowe we wszystkich zakładach Gdańska. 16 sierpnia powstał Międzyzakładowy Komitet Strajkowy, na którego czele stanął Lech Wałęsa.

18 sierpnia MKS wypracował i przedstawił 21 postulatów, od spełnienia których uzależnił zakończenie strajku. Wśród nich najważniejsze znaczenie posiadał postulat pierwszy, który brzmiał: Akceptacja niezależnych od partii i pracodawców wolnych związków zawodowych wynikająca z ratyfikowanej przez PRL Konwencji nr 87 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącej wolności związkowych. Również 18 sierpnia – w momencie, gdy gdański MKS ogłosił 21 postulatów – wybuchł strajk w Stoczni Szczecińskiej, który bardzo szybko rozprzestrzenił się na inne zakłady Szczecina i Pomorza Zachodniego.

Powołany przez robotników Międzyzakładowy Komitet Strajkowy opracował 36 postulatów, które pokrywały się z postulatami gdańskimi. W ten sposób w ciągu kilku dni zastrajkowało całe Wybrzeże. Głównym centrum strajkowym była Stocznia im. Lenina w Gdańsku.

W obliczu tak wielkiego strajku komuniści zdecydowali się na rozmowy. Były one bardzo trudne i żmudne. Ich przyspieszenie spowodowane zostało rozszerzeniem się strajku na dalsze ośrodki. Mimo pełnej blokady informacyjnej, po 25 sierpnia strajki zaczęły wybuchać we Wrocławiu, Krakowie i na Śląsku. Powoływane przez robotników Międzyzakładowe Komitety Strajkowe solidaryzowały się ze strajkiem gdańskim.

Strajk sierpniowy zakończyło podpisanie w dniu 31 sierpnia tzw. porozumień gdańskich, w których władze komunistyczne uznawały wszystkie 21 postulatów. Uzupełnieniem porozumień gdańskich były: porozumienie szczecińskie – zawarte 30 sierpnia oraz porozumienie jastrzębskie – zawarte 3 września.

Najważniejszym osiągnięciem sierpniowych strajków było uzyskanie prawa do tworzenia związków zawodowych niezależnych od partii i pracodawców. Już na początku września 1980 roku spontanicznie (aczkolwiek nie bez przeszkód ze strony władz) zaczęły powstawać kolejne Międzyzakładowe Komitety Założycielskie nowego, nienazwanego jeszcze związku. Jego nazwę ustalono dopiero w dniu 17 września 1980 roku podczas spotkania przedstawicieli MKS-ów z całego kraju. A brzmiała ona następująco: Niezależny Samorządny Związek Zawodowy "Solidarność". Na jego czele stanął Lech Wałęsa.

Kilka dni później opracowany został statut NSZZ "Solidarność". 24 września złożono go w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie w celu rejestracji. Od tego dnia rozpoczęły się, trwające blisko dwa miesiące, spory o rejestrację związku. Władza komunistyczna wciąż nie chciała pogodzić się z przełamaniem monopolu związkowego. Ostatecznie w dniu 10 listopada 1980 roku Sąd Najwyższy dokonał rejestracji nowego związku.

Okres legalnej działalności "Solidarności" trwał zaledwie 16 miesięcy (licząc od VIII.80 do XII.81). Był to okres bardzo trudny. W "Solidarności" społeczeństwo polskie zaczęło pokładać nadzieję na zmianę istniejącego dotąd systemu. Z drugiej strony władze komunistyczne nigdy nie pogodziły się z powstaniem i działalnością niezależnego od nich związku, który w dodatku cieszył się ogromnym poparciem społecznym. Stąd od samego początku starały się paraliżować jego działania. Jesienią 1980 roku przywołano do opracowywania planu stanu wojennego, który miał zdławić Solidarność.

Największymi osiągnięciami "Solidarności" było pokojowe rozwiązanie tzw. konfliktu bydgoskiego, który wybuchł w marcu 1981 roku po pobiciu kilku działaczy związkowych oraz przeprowadzenie w dniach 5–10.IX i 26.IX–7.X.1981 roku I Krajowego Zjazdu Delegatów, który przyjął program działania i wyłonił statutowe władze związku.

Po wprowadzeniu stanu wojennego, w dniu 13 grudnia 1981 roku, znaczna część przywódców związku – nie wylaczając jej przewodniczącego, Lecha Wałęsy – została internowana lub aresztowana. Związek przeszedł do działalności podziemnej. Początkowo jego działalnością kierował Ogólnopolski Komitet Oporu (OKO), a od kwietnia 1982 roku – Tymczasowa Komisja Koordynacyjna (TKK), składająca się z przedstawicieli największych regionów.

Działalność "Solidarności" w latach 1982–1988 polegała przede wszystkim na organizowaniu manifestacji i demonstracji (zwłaszcza w okresie stanu wojennego), wydawaniu i kolportowaniu prasy związkowej, organizowaniu tajnych struktur związkowych itp.

Odrodzenie i wzmocnienie działalności NSZZ "Solidarność nastąpiło na wiosnę 1988 roku. Wówczas to w kilkunastu dużych zakładach pracy wybuchły spontaniczne strajki, za pomocą których pracownicy domagali się legalizacji "Solidarności" (MPK w Bydgoszczy, Huta im. Lenina w Krakowie, Stocznia im. Lenina w Gdańsku). W tym samym czasie zaczęły powstawać półjawne Komitety Założycielskie NSZZ "Solidarność", które zaczęły składać wnioski o rejestrację. Fala strajków powtórzyła się w sierpniu 1988 roku.

31 sierpnia 1988 roku odbyło się spotkanie między przewodniczącym "Solidarność" – Lechem Wałęsą, a ministrem spraw wewnętrznych Czesławem Kiszczakiem, w trakcie którego obie strony wyraziły wolę porozumienia. Wtedy właśnie zrodziła się myśl zorganizowania "okrągłego stołu", który doprowadziłby do legalizacji opozycji.

Obrady "okrągłego stołu" rozpoczęły się dopiero 6 lutego 1989 roku, po kilkumiesięcznej zwłoce, która spowodowana została próbami wycofania się władz z rozmów i zdyskredytowania "Solidarność" (działalność Mieczysława Rakowskiego).

Po zakończeniu rozmów i ustaleniu zasad legalizacji opozycji, 17 kwietnia 1989 roku nastąpiła ponowna rejestracja "Solidarność".

5. Ruch związkowy w latach 80 i 90.

Podpisanie porozumień gdańskich oznaczało złamanie komunistycznego monopolu związkowego. W latach 1980–1981 w Polsce istniały, przynajmniej nominalnie, dwie centralne związkowe: NSZZ "Solidarność, która liczyła około 10 mln członków oraz skompromitowana i zdziesiątkowana CRZZ. Ponadto, poza tymi dwoma nurtami związkowymi znajdowały się tzw. związki autonomiczne. Związki autonomiczne były to organizacje, które uniezależniły się od CRZZ. Reprezentowała ich Konfederacja Autonomicznych Związków Zawodowych.

Po 13 grudnia 1981 roku pluralizm związkowy został zlikwidowany. W latach 1982–1989 prawo do legalnego działania posiadało jedynie Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych, ściśle podporządkowane władzy komunistycznej.

Po roku 1989, oprócz OPZZ, legalną działalność wznowił NSZZ "Solidarność". Z czasem zaczęły także powstawać inne organizacje związkowe, jak np.: Niezależny Samorządny Związek Zawodowy "Solidarność '80". "Solidarność '80" powołana została z inicjatywy Mariana Jurczyka, przywódcy sierpniowego strajku w stoczni szczecińskiej. Powodem jego założenia był sprzeciw wobec taktyki przyjętej przez L. Wałęsę w 1988–1989 roku. Związek odwołuje się do tradycji roku 1980. Innym związkiem, który powstał w ostatnich latach, jest Związek Zawodowy "Kontra". Powołany on został z inicjatywy działaczy Konfederacji Polski Niepodległej i ma stanowić zaplecze tej partii w środowisku robotniczym. Największe wpływy posiada na Śląsku.

V. WSPÓŁCZESNE ORGANIZACJE ZWIĄZKOWE NA ŚWIECIE

1. Największe centrałe związkowe.

Ewolucja ruchu związkowego spowodowała, że współczesne związki zawodowe nie są już tak podzielone jak dawniej. Najczęściej w każdym kraju dominującą rolę odgrywa jedna centrala związkowa. Na przykład w Niemczech największe wpływy i znaczenie posiada centrala DGB (Deutscher Gewerkschaftsbund). Centrala ta powstała w 1949 roku. Początkowo znalazły się w niej związki o różnych orientacjach ideowych. Obecnie pozostaje pod silnymi wpływami SPD (Socjaldemokratycznej Partii Niemiec) i jest członkiem Międzynarodowej Konfederacji Wolnych Związków Zawodowych (MKWZZ).

W Wielkiej Brytanii tradycyjnie najsilniejszą i praktycznie jedyną centralą związkową pozostaje TUC (Trades Union Congress), którego początki sięgają drugiej połowy XIX wieku. Do TUC należą związki o różnych opcjach politycznych, od komunistycznych po prawicowe. Największą rolę odgrywają jednak organizacje związane z Labour Party (Partia Pracy), a sam TUC posiada znaczne wpływy w Partii Pracy. TUC należy do MKWZZ.

W Stanach Zjednoczonych największą centralą jest ALF-CIO. ALF-CIO powstała w 1935 roku w wyniku połączenia dwóch central: branżowej – ALF oraz zawodowej – CIO. ALF-CIO utrzymuje kontakty z Partią Demokratyczną. Jest członkiem MKWZZ.

W Skandynawii (tj. głównie w Norwegii i Szwecji) dominują związki socjaldemokratyczne, związane z partiami socjaldemokratycznym. O specyfice ruchu związkowego w Skandynawii świadczy fakt, że do socjaldemokratycznych związków zawodowych należy około 90 proc. wszystkich pracowników.

Nieco odmienna jest sytuacja we francuskim ruchu zawodowym. We Francji największą rolę odgrywają cztery centrałe związkowe: CGT, CFDT, CFTC oraz FO. CGT czyli Powszechna Konfederacja Pracy (powstała w 1895r.), jest najsilniejszą organizacją związkową we Francji. Pozostaje pod wpływem Francuskiej Partii Komunistycznej i hołduje dawnym koncepcjom syndykalistycznym. CFTC czyli Konfederacja Francuska Pracowników Chrześcijańskich (działa od 1919 r.) grupuje związki chrześcijańskie. Najsilniejsze wpływy posiada w Lotaryngii. CFDT czyli Francuska Demokratyczna Konfederacja Pracy powstała w 1964 roku w wyniku rozłamu w CFTC. CFDT grupuje związki o orientacji socjalistycznej i socjaldemokratycznej. Jest drugą co do wielkości centralą związkową we Francji. FO (Force Ouvriere) czyli Powszechna Konfederacja Pracy – Robotnicza Siła, powstała w 1947 roku w wyniku oderwania się od CGT części związków socjaldemokratycznych. Związana jest z ruchem trockistowskim.

2. Międzynarodowe organizacje związkowe.

Oprócz krajowych organizacji związkowych istnieją również organizacje międzynarodowe. Obecnie największe znaczenie posiadają dwie międzynarodowe organizacje związków zawodowych: Międzynarodowa Konfederacja Wolnych Związków Zawodowych oraz Światowa Konfederacja Pracy.

MIĘDZYNARODOWA KONFEDERACJA WOLNYCH ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH jest największą międzynarodówką związkową na świecie. Skupia około 100 mln członków. MKWZZ została założona w 1949 roku. Jej historia jest jednak znacznie dłuższa.

W roku 1919 powstała Międzynarodowa Federacja Związków Zawodowych, tzw. Międzynarodówka Amsterdamska, która związana była z Międzynarodówką Socjalistyczną i grupowała związki zawodowe o zabarwieniu socjaldemokratycznym (tzw. związki wolne).

Po wybuchu II wojny owiatowej Międzynarodówka Amsterdamska zaprzestała działalności. Po wojnie większość związków skupiła się w światowej Federacji Związków Zawodowych, która założona została z inicjatywy komunistów. W 1949 roku związki socjaldemokratyczne (wolne) wystąpiły z tej organizacji i utworzyły własną centralę – Międzynarodową Konfederację Wolnych Związków Zawodowych z siedzibą w Brukseli.

Należą do niej demokratyczne centralne związkowe, m.in. z Europy Zachodniej (TUC, związki skandynawskie) i Ameryki (ALF-CIO). Od 1986 roku do MKWZZ należy również NSZZ "Solidarność". MKWZZ jest członkiem Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP).

ŚWIATOWA KONFEDERACJA PRACY grupuje chrześcijańskie związki zawodowe. ŚKP powstała na początku XX wieku. Jej prekursorką była Międzynarodowa Konfederacja Chrześcijańskich Związków Zawodowych (CICS), która została założona w 1908 roku. Początkowo jej siedzibą był Zurych, a od 1920 roku Bruksela. Działała nieprzerwanie do roku 1940, kiedy jej działalność została zawieszona. Po zakończeniu II wojny światowej, w 1945 roku, wznowiła swoją działalność. W 1968 roku przyjęła nazwę: Światowa Konfederacja Pracy (OKP lub CMT). ŚKP jest drugą co do wielkości międzynarodową organizacją związkową. Liczy około 15 mln członków. Podstawą jej działalności jest doktryna korporacjonizmu. Największą centralą związkową wchodzącą w skład OKP jest CIGL – włoska centrala chrześcijańskich związków zawodowych. Od 1986 do OKP należy także NSZZ "Solidarność". Światowa Konfederacja Pracy, podobnie jak MKWZZ, jest członkiem MOP.

W latach 1945–1989 istniała jeszcze jedna międzynarodowa organizacja związkowa Światowa Federacja Związków Zawodowych z siedzibą w Pradze. Międzynarodówka ta została założona w 1945 roku. Grupowała przeważnie tzw. klasowe związki zawodowe, pozostające pod silnymi wpływami partii komunistycznych. Największe poparcie posiadały w niej organizacje związkowe z państw bloku komunistycznego. Tradycje ŚFZZ sięgają czasów dwudziestolecia międzywojennego.

Jej prekursorką była Czerwona Międzynarodówka Związków Zawodowych, tzw. Profintern, który był agendą działającej pod auspicjami Stalina Międzynarodówki Komunistycznej – Kominternu. Po roku 1989, kiedy blok komunistyczny uległ rozpadowi, ŚFZZ straciła rację bytu i praktycznie przestała istnieć. Do ŚFZZ należały także polskie związki komunistyczne: CRZZ oraz OPZZ.

LITERATURA

- Albert A., Najnowsza historia Polski, cz. 1–4, Warszawa 1981–1984 (Wyd. Krąg).
- Góralski W.M., Związki zawodowe w RFN, Warszawa 1982.
- Holzer J., "Solidarność" 1980–1981. Geneza i historia, Warszawa 1981 (Wyd. Krąg).
- Holzer J., Leski K., "Solidarność" w podziemiu, Łódź 1990.
- Johnson P., Współczesność. Historia polityczna Oświata od lat dwudziestych do osiemdziesiątych. Warszawa–Wrocław 1989 (Wyd. Wers).
- Katz H., Anglia u progu demokracji, Warszawa 1965.
- Kołakowski L., Główne nurty marksizmu. Powstanie – rozwój – rozkład, t. 1–3, Warszawa 1981 (Wyd. Alternatywy).
- Markiewicz S., Chrześcijaństwo, a związki zawodowe Warszawa 1985
- Olszewski H., Historia doktryn politycznych i prawnych, Warszawa 1982.
- Pajewski J., Historia powszechna 1871–1918, Warszawa 1982.
- Ruch zawodowy w Polsce. Zarys dziejów, pod red. S. Kalabińskiego, t. 1–2, Warszawa 1974.,
- Zywczyński M., Historia powszechna 1789–1870, Warszawa 1964.

STATUT NSZZ "SOLIDARNOŚĆ"

Rozdział I

NAZWA I TEREN DZIAŁANIA

Paragraf 1

Niezależny, Samorządny, Związek Zawodowy "Solidarność", zwany dalej Związkiem, powołany w wyniku protestu robotniczego i utworzony na podstawie porozumienia z dnia 31.08.1980r. w Gdańsku pomiędzy Międzyzakładowym Komitetem Strajkowym a Komisją Rządową, prowadzi działalność w zakresie obrony interesów pracowniczych oraz realizacji ich potrzeb materialnych, społecznych i kulturalnych.

Paragraf 2

Terenem działania Związku jest obszar Rzeczypospolitej Polskiej. Związek może prowadzić działalność w zagranicznych jednostkach organizacyjnych zakładów pracy.

Paragraf 3

1. Siedzibą władz krajowych jest Gdańsk
2. Nazwa i znak graficzny "Solidarność" stanowią wyłączną własność Związku i podlegają ochronie prawnej.

Rozdział II

POSTANOWIENIA OGÓLNE

Paragraf 4

Związek jest niezależny od pracodawców, organów administracji państwowej, samorządu terytorialnego oraz organizacji politycznych i innych organizacji.

Paragraf 5

1. Związek zrzesza pracowników zatrudnionych na podstawie umowy o pracę (także spółdzielczej umowy o pracę), a w rolniczych spółdzielniach produkcyjnych zatrudnionych na podstawie członkostwa (wyboru, powołania, mianowania), jak również uczniów przyzakładowych szkół zawodowych świadczących pracę na rzecz zakładu pracy lub pobierających naukę zawodu, osoby wykonujące pracę nakładczą, osoby wykonujące pracę na podstawie umowy agencyjnej, a także osoby czerpiące środki utrzymania z pracy wykonywanej na innej podstawie prawnej niż stosunek pracy. Członkami Związku mogą być także bezrobotni, emeryci i renciści oraz osoby odbywające zastępczą służbę wojskową. Utrata zatrudnienia, a także powołanie do odbycia zasadniczej służby wojskowej nie oznaczają utraty członkostwa.

2. Osobom, które nie mają uprawnień do zrzeszania się w Związku, a które w sposób szczególny zasłużyły się dla Związku, Krajowy Zjazd Delegatów może nadać członkostwo honorowe Związku w oparciu o regulamin przedstawiony przez Komisję Krajową i zatwierdzony przez Krajowy Zjazd Delegatów.

Paragraf 6

Celem Związku jest: obrona praw, godności i interesów pracowniczych członków Związku, a w szczególności:

- 1) ochrona interesów zdrowotnych, materialnych, socjalnych i kulturalnych członków oraz ich rodzin;
- 2) zabezpieczenie praw pracowniczych w zakresie wykonywanej pracy zawodowej, wynagrodzenia, warunków socjalno-bytowych oraz bezpieczeństwa i higieny pracy;
- 3) podejmowanie starań o zharmonizowanie prawidłowego działania zakładu pracy z interesami pracowników;
- 4) umacnianie rodziny oraz ochrona życia rodzinnego;
- 5) szerzenie demokratyzmu i umacnianie koleżeńskej solidarności w stosunkach wzajemnych;
- 6) zapewnienie pracownikom warunków podnoszenia kwalifikacji zawodowych;
- 7) ochrona kultury i szeroko pojętej edukacji;
- 8) wpływ na kształtowanie polityki gospodarczej i społecznej;
- 9) kształtowanie aktywnej postawy działania dla dobra Ojczyzny;
- 10) podejmowanie działań na rzecz ochrony naturalnego środowiska człowieka;
- 11) pogłębianie wiedzy członków Związku;
- 12) przeciwdziałanie bezrobociu i pomoc bezrobotnym członkom Związku.

Paragraf 7

Związek realizuje swoje cele przez:

- 1) reprezentowanie swoich członków wobec pracodawców, władz i organów administracji państwowej, samorządu terytorialnego oraz organizacji i instytucji społecznych;
- 2) zawieranie i wypowiedanie układów zbiorowych pracy oraz innych porozumień pomiędzy Związkiem a pracodawcą;
- 3) udzielanie pomocy prawnej i podejmowanie interwencji w przypadkach konfliktów między pracownikiem a pracodawcą;
- 4) organizowanie i kierowanie akcjami protestacyjnymi załóg w przypadku istotnego naruszenia interesów pracowniczych, w szczególności uzasadnionych przypadkach proklamowanie strajku;
- 5) inicjowanie i organizowanie samopomocy członków Związku;
- 6) szkolenia związkowe i przekwalifikowania zawodowe;
- 7) informowanie członków o działaniach Związku oraz prowadzenie działalności prasowej i wydawniczej;
- 8) podejmowanie starań o zapewnienie członkom i ich rodzinom wczasów pracowniczych, zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych, miejsc w żłobkach i przedszkolach dla ich dzieci oraz odpowiedni udział w świadczeniach z funduszu socjalnego i innych funduszy zakładu pracy;
- 9) przeciwdziałanie przejawom patologii społecznej;
- 10) popieranie inicjatyw w zakresie usprawnienia gospodarki, rozwoju kultury, oświaty, nauki i postępu technicznego;
- 11) prowadzenie działalności oświatowo-kulturalnej, tworzenie warunków do odpoczynku po pracy;
- 12) współdziałanie z organami władzy, administracji państwowej i samorządu terytorialnego w zakresie wynikającym z przepisów prawa;
- 13) sprawowanie kontroli nad warunkami bezpieczeństwa i higieny pracy; podejmowanie przewidzianych prawem działań w przypadku występowania zagrożeń dla życia i zdrowia pracowników, zapewnianie okresowej kontroli stanowisk pracy i zakazywanie swym członkom pracy na stanowiskach nie odpowiadających ustalonym warunkom;
- 14) współdziałanie ze służbą zdrowia w celu ochrony zdrowia pracowników i ich rodzin;
- 15) prowadzenie badań nad warunkami życia ogółu pracowników, w szczególności nad poziomem kosztów utrzymania;

16) publiczne opiniowanie projektów i przepisów dotyczących życia ludzi pracy, reprezentacji pracowniczych, uczestnictwa pracowników w zarządzaniu, ustawodawstwa socjalnego oraz kluczowych decyzji: o podziale dochodu narodowego, kierunkach inwestycji, podziale funduszu spożycia społecznego, zaopatrzeniu rynku, gospodarce mieszkaniowej, kształtowaniu cen i płac oraz innych sprawach istotnych dla ludzi pracy;

17) udzielenie pomocy materialnej członkom Związku;

18) powoływanie agend dla realizacji zadań statutowych;

19) prowadzenie działalności gospodarczej dla uzyskania środków przeznaczonych na realizację zadań statutowych;

20) tworzenie funduszy celowych, w tym strajkowego i pomocy bezrobotnym.

Paragraf 8

1. Członkowie Związku zrzeszają się na zasadzie terytorialno-branżowej, co oznacza, że:

1) podstawową jednostką organizacyjną Związku jest organizacja zakładowa zrzeszająca co najmniej 10 pracowników wszystkich zawodów zatrudnionych w danym zakładzie pracy; status organizacji zakładowej posiada również międzyzakładowa organizacja związkowa zrzeszająca członków Związku zatrudnionych w miejscach pracy nie objętych działalnością zakładowej organizacji związkowej;

2) w przedsiębiorstwach i instytucjach wielozakładowych członkowie Związku mogą organizować się na zasadach określonych w pkt. 1 lub tworzyć – decyzją organizacji zakładowych – wspólne organy przedstawicielskie (Międzyzakładowe Komisje Koordynacyjne). Międzyzakładowe Komisje Koordynacyjne działają zgodnie z regulaminem uchwalonym przez Komisję Krajową.

3) osoby, które nie mogą się zrzeszać w macierzystych zakładach pracy, mogą tworzyć organizacje związkowe przy terenowych strukturach Związku;

4) zakładowa organizacja związkowa w miarę potrzeby tworzy niższe ogniwa, a w szczególności: organizacje wydziałowe (oddziałowe) i koła. Pracownicy małych zakładów pracy mogą tworzyć międzyzakładową organizację związkową, do której mogą należeć pracownicy zakładów, w których nie istnieją organizacje związkowe;

5) podstawową jednostką terytorialną Związku jest region. Utworzenie regionu oraz zmiana zasięgu jego działania wymaga akceptacji Komisji Krajowej;

6) zarząd regionu może tworzyć na wniosek zainteresowanych komisji zakładowych, ogniwa pośrednie nie będące szczeblem władzy związkowej, określając ich strukturę, sposób powoływania, kompetencje oraz zasady finansowania;

7) w ramach Związku na szczeblach regionalnym i krajowym mogą istnieć struktury branżowe, zawodowe lub problemowe.

2. Związek może zawierać porozumienia o współdziałaniu z innymi związkami zawodowymi, jeśli statuty i działalność tych związków odpowiadają podstawowym zasadom określonym w niniejszym Statucie.

Paragraf 9

I. Władze związkowe wszystkich szczebli pochodzą z wyborów z uwzględnieniem postanowień par. 19 ust. 5 i par. 23 ust.5 . Wybory odbywają się na następujących zasadach:

1) kandydatem może być wyłącznie osoba uprawniona do głosowania na zebraniu (zeździe) dokonującym wyboru;

2) nie ogranicza się liczby kandydatów;

3) głosuje się na poszczególnych kandydatów;

4) głosowanie jest tajne;

5) wybory są ważne gdy bierze w nich udział co najmniej połowa liczby członków (delegatów);

6) przewodniczący Komisji Krajowej, zarządu regionu, komisji zakładowej, rad sekretariatu i sekcji wybierają bezpośrednio delegaci (członkowie) uprawnieni do dokonywania jego wyboru;

7) funkcje związkowych nie można łączyć:

a) w zakładach pracy ze stanowiskiem kierownika zakładu pracy, jego zastępcy, głównego księgowego, radcy prawnego, kierownika działu kadr, kierownika wydziału w zakładach wielowydziałowych, a w spółdzielniach i spółkach z członkostwem w zarządzie (zastrzeżenie: w spółdzielniach i spółkach, w których jest się w stosunku pracy), oraz z innymi stanowiskami kierowniczymi wymienionymi w uchwale interpretacyjnej Komisji Krajowej;

b) z kierowniczym stanowiskiem w administracji państwowej i samorządowej;

c) z kierowniczą funkcją w instancjach organizacji politycznych;

8) odwołanie członka władz związkowych odbywa się na takich zasadach, jak wybór;

9) delegaci wybierani są na okres kadencji

10) członek Związku pozbawiony mandatu delegata na Zjazd (zebranie, kongres) może pełnić funkcje związkowe do czasu najbliższego posiedzenia Zjazdu (zebrania, kongresu), który musi podjąć decyzję o jego reelekcji lub odwołaniu z pełnionej funkcji.

2. Funkcją związkową, o której mowa w ust. 1 punkt 7 jest funkcja członka komisji zakładowej, zarządu regionu, Komisji Krajowej, rady sekcji i rady sekretariatu oraz komisji rewizyjnych.

Paragraf 10

1. Podstawowe jednostki organizacyjne powstają z inicjatywy podjętej przez co najmniej 10 osób uprawnionych do tworzenia związku zawodowego, które wybierają komitet założycielski. Komitet założycielski nabywa praw władzy związkowej po zarejestrowaniu w zarządzie regionu i działa do czasu wyborów statutowych władz podstawowej jednostki organizacyjnej. Wybory statutowych władz przeprowadza się w ciągu trzech miesięcy od zarejestrowania w zarządzie regionu komitetu założycielskiego.

2. NSZZ "Solidarność" posiada osobowość prawną. Ponadto osobowość prawną posiadają: podstawowe jednostki organizacyjne w rozumieniu par. 8 ust. 1 pkt. 1, organizacje regionalne oraz krajowe sekretariaty branżowe.

3. Związek nie odpowiada za zobowiązania jednostek organizacyjnych Związku posiadających osobowość prawną.

4. Odłączenie się jednostki organizacyjnej Związku od NSZZ "Solidarność" powoduje wykreślenie organizacji z odpowiedniego rejestru, utratę prawa do używania nazwy i znaku NSZZ "Solidarność", a także niemożność występowania z roszczeniami finansowymi wobec Związku i utratę prawa do gospodarowania majątkiem organizacji.

Rozdział III

CZŁONKOWIE, ICH PRAWA I OBOWIĄZKI

Paragraf 11

Członek Związku ma prawo :

- 1) uczestniczyć w ogólnych zebraniach Związku;
- 2) wybierać i odwoływać członków wszystkich władz Związku oraz być wybieranym do tych władz;
- 3) uczestniczyć w ustalaniu zaleceń dla wybranych delegatów;
- 4) korzystać z pomocy Związku w ochronie praw pracowniczych i obywatelskich w razie ich naruszenia przez zakład pracy lub administrację państwową; w przypadkach tych Związek zobowiązany jest do zastosowania dostępnych mu środków obrony ze strajkiem włącznie. Związek może interweniować i udzielać pomocy w razie naruszenia innych praw członka Związku;

- 5) otrzymywać zasiłki z tytułu urodzenia dziecka i zgonu członka rodziny; w przypadku zgonu członka Związku zasiłek otrzymuje rodzina;
- 6) otrzymywać od Związku pomoc finansową w okresie pozostawania bez pracy na skutek działalności związkowej oraz w szczególnie uzasadnionych przypadkach losowych. Zakres i formy pomocy określa walne zebranie właściwego szczebla Związku;
- 7) korzystać z pomocy socjalnej Związku oraz urządzeń kulturalnych, sportowych i innych będących do dyspozycji Związku;
- 8) występować z wnioskami i postulatami do władz związkowych wszystkich szczebli;
- 9) być na bieżąco informowanym o wszelkich decyzjach i innych działaniach wszystkich instancji Związku;
- 10) brać udział w zebraniach, na których władze związkowe podejmują uchwały dotyczące jego osoby.

Paragraf 12

Członek Związku jest zobowiązany :

- 1) przestrzegać postanowień Statutu i uchwał władz Związku oraz regularnie płacić składki członkowskie;
- 2) brać udział w życiu związkowym
- 3) uczestniczyć w plenarnych zebraniach związkowych w jednostkach organizacyjnych do których należy oraz w posiedzeniach władz związkowych do których został wybrany, a w szczególności w zebraniach sprawozdawczo-wyborczych;
- 4) solidarnie uczestniczyć w akcjach podejmowanych przez Związek oraz nie brać udziału – bez akceptacji władz Związku – w akcjach organizowanych przez inne związki zawodowe;
- 5) współdziałać w kształtowaniu właściwych stosunków współzycia między członkami załogi pracowniczej.

Paragraf 13

Członek Związku nie może należeć do innego związku zawodowego, nie dotyczy to NSZZ RI "Solidarność".

Paragraf 14

Członkostwo Związku nabywa się z chwilą przyjęcia deklaracji członkowskiej uchwałą właściwej komisji zakładowej (międzyzakładowej lub wydziałowej).

Od uchwały odmawiającej przyjęcia do Związku służy zainteresowanemu prawo odwołania do walnego zebrania organizacji zakładowej (międzyzakładowej względnie wydziałowej).

Paragraf 15

1. Członkostwo Związku ustaje na skutek:

- 1) wystąpienia ze Związku;
- 2) skreślenia z rejestru członków;
- 3) wykluczenia;
- 4) zgonu.

2. Członka, który uporcezywie nie wykonuje obowiązków członkowskich lub postępuje w sposób nie liczący z godnością członka Związku, właściwa komisja zakładowa (międzyzakładowa lub wydziałowa) może ukarać udzieleniem nagany, a w szczególnych przypadkach pozbawieniem członkostwa.

3. Skreślenie z rejestru członków następuje z powodu niepłacenia składek przez członka Związku przez okres 3 miesięcy. Skreślenie następuje po upływie terminu wyznaczonego przez komisję zakładową w pisemnym upomnieniu uiszczenia zaległych składek członkowskich, w okresie nie krótszym niż 1 miesiąc.

4. Od uchwały o skreśleniu lub wykluczeniu zainteresowanemu służy odwołanie w terminie 14 dni do zakładowego zebrania członków (delegatów), a od jego negatywnej decyzji do zarządu regionu w terminie 14 dni od daty doręczenia stosownej uchwały. Do czasu podjęcia decyzji przez zakładowe zebranie członków (delegatów) bądź przez zarząd regionu uchwała ulega zawieszeniu. Decyzja zarządu regionu jest ostateczna.

Paragraf 16

Komisje zakładowe, międzyzakładowe i wydziałowe prowadzą ewidencje członków i wydają legitymacje członkowskie.

Rozdział IV

WŁADZE ZWIĄZKU

Paragraf 17

Władzami krajowymi są:

- 1) Krajowy Zjazd Delegatów;
- 2) Komisja Krajowa;
- 3) Krajowa Komisja Rewizyjna

Kadencja władz trwa 3 lata.

Paragraf 18

1. Do kompetencji Krajowego Zjazdu Delegatów należy:

- 1) uchwalenie zmian Statutu;
- 2) uchwalenie ogólnego programu działania Związku;
- 3) ustalenie górnej i dolnej granicy składek członkowskich;
- 4) podejmowanie uchwał wiążących dla wszystkich struktur Związku, które nie zostały wyraźnie zastrzeżone w Statucie dla innych władz Związku oraz przedstawianie wszelkich stanowisk w imieniu Związku;
- 5) wybór przewodniczącego Komisji Krajowej;
- 6) wybór członków Komisji Krajowej zgodnie z postanowieniami par.19 ust.5 – oraz wybór członków Krajowej Komisji rewizyjnej;
- 7) rozpatrywanie sprawozdań Komisji Krajowej i Krajowej Komisji Rewizyjnej oraz udzielanie absolutorium Komisji Krajowej.
- 8) nadawanie członkostwa honorowego Związku.

2. Krajowy Zjazd Delegatów zbiera się na sesję zwyczajną co najmniej raz w roku. Zwołuje go Komisja Krajowa. Na wniosek co najmniej 1/3 zarządów regionalnych, 1/5 delegatów na Krajowy Zjazd Delegatów lub Krajowej Komisji Rewizyjnej – Komisja Krajowa obowiązana jest zwołać nadzwyczajną sesję Zjazdu w ciągu 3 miesięcy od daty złożenia wniosku. W przypadku nie zwołania Krajowego Zjazdu Delegatów przez Komisję Krajową w tym terminie – zwołuje go Krajowa Komisja Rewizyjna.

3. W Krajowym Zjeździe Delegatów biorą udział delegaci organizacji regionalnych Związku wybrani na regionalnych walnych zebraniach. Sposób ich wyboru oraz liczbę delegatów z poszczególnych organizacji regionalnych ustala Komisja Krajowa proporcjonalnie do liczby członków w poszczególnych regionach.

4. Do ważności uchwał Krajowego Zjazdu Delegatów niezbędny jest udział w głosowaniu co najmniej połowy liczby delegatów.
5. Krajowy Zjazd Delegatów podejmuje uchwały zwykłą większością oddanych głosów. Przy uchwałach o zmianie Statutu obowiązuje bezwzględna większość głosów uprawnionych do udziału w Zjeździe delegatów. Uchwała o likwidacji Związku zapada bezwzględną większością głosów i staje się prawomocna z chwilą zatwierdzenia przez co najmniej połowę zarządów regionalnych grupujących nie mniej niż połowę członków Związku.
6. Uchwały zapadają w głosowaniu jawnym. Na żądanie co najmniej 1/10 obecnych delegatów przewodniczący Krajowego Zjazdu Delegatów zarządza tajne głosowanie.

Paragraf 19

Komisja Krajowa jest władzą nadrzędną wobec zarządów regionów, rad sekretariatów i sekcji branżowych.

1. Do zakresu działania Komisji Krajowej należy:

- 1) reprezentowanie całego Związku wobec władz i organów administracji państwowej i gospodarczej, a także innych organizacji i instytucji;
- 2) koordynowanie działań i uchwalanie wiążących ustaleń dla wszystkich struktur organizacyjnych Związku;
- 3) uchwalanie budżetu;
- 4) rejestrowanie krajowych struktur branżowych;
- 5) zawieranie układów zbiorowych, z możliwością sędowania swoich uprawnień na inne struktury Związku;
- 6) podejmowanie decyzji o wejściu w spór zbiorowy i o strajku o zasięgu ponadregionalnym;
- 7) wybór członków prezydium;

2. W skład prezydium wchodzi: przewodniczący, jego zastępca(-y), sekretarz, skarbnik oraz inni członkowie Komisji Krajowej w liczbie ustalonej przez Komisję Krajową.

3. Przewodniczący reprezentuje na zewnątrz Komisję Krajową; kieruje pracami Komisji Krajowej i jej prezydium, zobowiązany jest do nadzoru i egzekwowania wykonywania obowiązków przez członków Komisji Krajowej i jej prezydium. Dla pracowników zatrudnionych przez Komisję Krajową przewodniczący jest kierownikiem zakładu pracy w rozumieniu kodeksu pracy.

4. Do kompetencji prezydium Komisji Krajowej należy:
 - 1) kierowanie bieżącą działalnością Związku zgodnie z uchwałami Krajowego Zjazdu Delegatów i wytycznymi Komisji Krajowej;
 - 2) podejmowanie czynności prawnych przez co najmniej dwie osoby wskazane z jego składu;
 - 3) podejmowanie decyzji finansowych zgodnie z uchwałami Komisji Krajowej.
5. W skład Komisji Krajowej wchodzi:
 - 1) przewodniczący Komisji Krajowej;
 - 2) przewodniczący zarządów regionów;
 - 3) przewodniczący rad krajowych sekretariatów;
 - 4) osoby wybrane przez Krajowy Zjazd Delegatów spośród delegatów;

Paragraf 20

1. Krajowa Komisja Rewizyjna kontroluje Komisję Krajową i jej prezydium w zakresie działalności finansowej, zgodności działania z postanowieniami Statutu i uchwał Krajowego Zjazdu Delegatów.
2. Krajowa Komisja Rewizyjna jest uprawniona polecić dowolnej komisji Rewizyjnej w naszym Związku podjęcie odpowiednich działań kontrolnych mieszczących się w jej kompetencjach oraz przekazania odpowiednich informacji i wyjaśnień.
3. Krajowa Komisja Rewizyjna jest uprawniona do kontroli, w podobnym zakresie jak kontroluje Komisję Krajową, wszelkich struktur Związku, po uzyskaniu akceptacji Komisji Krajowej.
4. Krajowa Komisja Rewizyjna może także powołać specjalny zespół mediacyjny do rozpatrywania konfliktów wewnątrzwiązkowych.
5. Krajowa Komisja Rewizyjna ma prawo – po uprzednim pisemnym upomnieniu – wnioskować do Komisji Krajowej o wykreślenie z krajowego rejestru regionów organizacji regionalnej uchylającej się od przekazywania miesięcznej składki do Komisji Krajowej przez okres 3 miesięcy.
6. Członek Krajowej Komisji Rewizyjnej nie może pełnić innych funkcji związkowych na szczeblu krajowym. Nie dotyczy to sprawowania mandatu delegata na Krajowy Zjazd Delegatów. Ponadto jest wyłączony z prac kontrolnych wobec struktury Związku, której jest członkiem.

Paragraf 21

Władzami regionalnymi Związku są:

- 1) walne zebranie delegatów;
- 2) zarząd regionu;
- 3) regionalna komisja rewizyjna;
Kadencja władz trwa 3 lata

Paragraf 22

1. Do kompetencji walnego zebrania delegatów należy:

- 1) uchwalenie programu działalności organizacji regionalnej Związku;
- 2) podejmowanie uchwał wiążących dla wszelkich struktur Związku działających w regionie, oprócz tych, których podejmowanie zostało wyraźnie zastrzeżone w Statucie dla innych władz i organów przedstawicielskich;
- 3) wybór przewodniczącego i ustalonej przez walne zebranie delegatów liczby członków zarządu regionu oraz członków regionalnej komisji rewizyjnej;
- 4) wybór delegatów na Krajowy Zjazd Delegatów;
- 5) rozpatrywanie sprawozdań zarządu regionu i regionalnej komisji rewizyjnej oraz udzielanie zarządowi regionu absolutorium ;
- 6) ustalanie wysokości składek członkowskich w granicach określonych przez Krajowy Zjazd Delegatów (par. 18 ust.1, pkt 3).

2. Sesje walnego zebrania delegatów zwołuje zarząd regionu. O częstotliwości sesji zwyczajnych rozstrzyga walne zebranie delegatów. Zarząd regionu musi zwołać sesję nadwycieczną na wniosek regionalnej komisji rewizyjnej, komisji zakładowych reprezentujących co najmniej 1/5 członków organizacji regionalnej Związku lub 1/5 delegatów na walne zebranie delegatów. Jeśli zarząd regionu nie zwoła walnego zebrania delegatów w ciągu miesiąca od złożenia wniosku – zwołuje je regionalna komisja rewizyjna.

3. W walnym zebraniu delegatów biorą udział delegaci organizacji związkowych. Sposób ich wyboru oraz liczbę delegatów poszczególnych organizacji ustala zarząd regionu proporcjonalnie do liczby członków.

4. Do ważności uchwał walnego zebrania delegatów niezbędny jest udział w głosowaniu co najmniej połowy delegatów.

5. Walne zebranie delegatów podejmuje uchwały zwykłą większością głosów.

6. Do podejmowania uchwał stosuje się postanowienia par. 18 ust. 6.

Paragraf 23

Zarząd regionu jest władzą nadrzędną wobec komisji zakładowych i regionalnych struktur branżowych.

1. Do zakresu działania zarządu regionu należy:

- 1) wybór członków prezydium zarządu regionu z wyjątkiem przewodniczącego;
- 2) reprezentowanie organizacji regionalnej Związku wobec pracodawców, władz i organów administracji państwowej i gospodarczej, samorządu terytorialnego, a także innych organizacji i instytucji właściwego regionu. W sprawach o charakterze ponadregionalnym, wykraczającym poza kompetencje władz i organów administracji na terenie działania regionu, zarząd występuje poprzez władze krajowe Związku;
- 3) ustalanie wytycznych bieżącej działalności organizacji regionalnej Związku;
- 4) okresowa ocena pracy prezydium zarządu regionu;
- 5) uchwalenie budżetu organizacji regionalnej;
- 6) podejmowanie decyzji w sprawie strajku.

2. Liczbę członków zarządu regionu ustala walne zebranie delegatów.

3. W skład prezydium zarządu regionu wchodzi: przewodniczący, jego zastępca(-y), sekretarz, skarbnik oraz inni członkowie zarządu regionu w liczbie ustalonej przez walne zebranie delegatów. Walne zebranie delegatów może upoważnić zarząd regionu do ustalenia liczby członków prezydium.

4. Do określenia kompetencji i obowiązków przewodniczącego zarządu regionu stosuje się odpowiednio par. 19 ust.3.

5. W skład zarządu regionu wchodzi:

- 1) przewodniczący zarządu regionu;
- 2) członkowie wybrani przez walne zebranie delegatów;
- 3) wybrani przedstawiciele regionalnych struktur branżowych zgodnie z ustaleniami dokonanymi przez walne zebranie delegatów.

Paragraf 24

Do kompetencji prezydium zarządu regionu należy:

1. Stosuje się odpowiednio par. 19 ust. 4 ;

2. Występowanie do zarządu regionu z wnioskiem o podjęcie strajku o zasięgu ponadzakładowym w granicach regionu.

Paragraf 25

Do określenia uprawnień regionalnej komisji rewizyjnej stosuje się odpowiednio par. 20, z tym, że regionalna komisja rewizyjna kontroluje również zgodność działań zarządu regionu i jego prezydium z uchwałami Komisji Krajowej i walnego zebrania delegatów.

Paragraf 26

1. Władzami organizacji zakładowej są:

- 1) zakładowe zebranie członków lub zakładowe zebranie delegatów;
- 2) komisja zakładowa
- 3) zakładowa komisja rewizyjna.

2. Do kompetencji i funkcjonowania władz zakładowych stosuje się odpowiednie postanowienia Statutu dotyczące władz organizacji regionalnych Związku z tym, że:

- 1) zakładowe zebrania członków (delegatów) ustalają wewnętrzną strukturę organizacji zakładowej;
- 2) w sprawach o charakterze ponadzakładowym wykraczających poza kompetencje pracodawcy (organu założycielskiego) komisja zakładowa występuje poprzez swoje władze regionalne lub regionalne struktury branżowe w ramach ich uprawnień;
- 3) do kompetencji komisji zakładowej należy również realizowanie uprawnień wynikających z kodeksu pracy i Ustawy o Związkach Zawodowych (w większych zakładach pracy funkcje te mogą wykonywać – na podstawie uprawnienia komisji zakładowej – komisje wydziałowe lub prezydium komisji zakładowej), a w szczególności:
 - a) podejmowanie uchwał co do przeznaczenia funduszu socjalnego i mieszkaniowego w zakresie, w jakim należy to w myśl obowiązujących przepisów do związków zawodowych;
 - b) podejmowanie uchwał w przedmiocie zatrudnienia, awansowania, premiowania i nagradzania pracowników oraz rozwiązywania umów o pracę w zakresie, w jakim przewidują to przepisy prawa pracy; w większych zakładach pracy funkcje te wykonuje komisja wydziałowa i prezydium komisji zakładowej;
 - c) zawierania z pracodawcą umów ustalających warunki pracy i płacy.
- 4) komisja zakładowa może powołać prezydium, któremu przekaze część swoich kompetencji.

3. Liczbę członków władz, o których mowa w ust.1 pkt 2 i 3 ustala zakładowe zebranie członków (delegatów).

Paragraf 27

Do władz organizacji międzyzakładowych w rozumieniu par. 8, ich kompetencji i funkcjonowania stosuje się odpowiednie postanowienia odnoszące się do organizacji zakładowych.

Paragraf 28

1. Kołem i jego pracami kieruje komisja koła wybrana przez ogólne zebranie członków koła.
2. Przewodniczący koła pełni funkcje opiniodawcze w sprawach koła i jego członków.
3. Komisja zakładowa, wydziałowa lub międzywydziałowa może zlecić załatwienie spraw, określonych w par. 26 ust. 3, lit. b przewodniczącym lub komisjom kół.

Rozdział V

STRUKTURY BRANŻOWE

Paragraf 29

1. Strukturami branżowymi są:
 - a) sekcje regionalne;
 - b) sekretariaty regionalne;
 - c) sekcje krajowe;
 - d) sekretariaty krajowe.
2. Działalność struktur branżowych jest finansowana przez Komisję Krajową na zasadach zawartych w uchwale finansowej Krajowego Zjazdu Delegatów oraz zgodnie z par. 50 ust. 5 niniejszego Statutu.

Paragraf 30

1. Regionalne sekcje branżowe powoływane są przez zainteresowane podstawowe jednostki organizacyjne Związku i rejestrowane przez zarząd regionu na podstawie uchwał zainteresowanych jednostek organizacyjnych i regulaminów wewnętrznych zatwierdzanych przez zarząd regionu.
2. Decyzje o odmowie rejestracji podejmuje zarząd regionu. Od tej decyzji przysługuje prawo odwołania w ciągu 14 dni do zarządu regionu, który podejmuje ostateczną decyzję większością 2/3 głosów po zasięgnięciu opinii regionalnej komisji rewizyjnej.

3. Władzami branżowej sekcji regionalnej są:

- a) walne zebranie delegatów;
- b) rada sekcji regionalnej;
- c) komisja rewizyjna sekcji.

4. Decyzje o powstaniu sekretariatów regionalnych oraz o reprezentacji branż i zawodów we władzach regionalnych podejmuje walne zebranie delegatów regionu.

Paragraf 31

1. Sekcje krajowe są powoływane przez sekcje regionalne danej branży i rejestrowane przez Komisję Krajową na podstawie uchwał zainteresowanych sekcji regionalnych i regulaminów wewnętrznych zatwierdzanych przez Komisję Krajową.

2. Decyzję o odmowie rejestracji podejmuje Komisja Krajowa zgodnie z zasadami określonymi w par. 30 ust.2.

3. Władzami branżowej sekcji krajowej są:

- a) walne zebranie delegatów;
- b) rada sekcji krajowej;
- c) komisja rewizyjna sekcji

4. W przypadkach szczególnych Komisja Krajowa może zarejestrować sekcję krajową, która nie będzie powoływana przez sekcje regionalne lub też zezwolić na przynależność do sekcji krajowej podstawowych jednostek organizacyjnych Związku z regionów, w których nie istnieją sekcje regionalne.

Rejestrując taką sekcję krajową Komisja Krajowa ustala jej wewnętrzną strukturę.

Paragraf 32

1. Sekcje krajowe mogą łączyć się w krajowe sekretariaty branżowe na zasadach określonych przez Komisję Krajową.

2. Władzami sekretariatów są:

- a) kongres sekretariatu;
- b) rada sekretariatu;
- c) komisja rewizyjna sekretariatu.

3. Liczba sekretariatów nie może przekroczyć 15.

Ponadto tworzy się Krajowy Sekretariat Emerytów i Rencistów.

4. Przewodniczący rad sekretariatów wchodzi w skład Komisji Krajowej.

Paragraf 33

Wszystkie władze struktur branżowych pochodzą z wyboru zgodnie z par. 9 niniejszego Statutu.

Paragraf 34

Wszystkie struktury branżowe określone w par. 29, 30, 31 i 32 stanowią poprzez swe władze reprezentację wchodzących w ich skład podstawowych jednostek organizacyjnych Związku wobec odpowiednich władz związkowych, pracodawców, organów administracji państwowej, samorządu terytorialnego oraz organizacji związkowych krajowych i zagranicznych wyłącznie w sprawach dotyczących danej branży, odpowiednio z upoważnienia władz krajowych albo regionalnych.

Paragraf 35

1. Struktury branżowe przygotowują lub opiniują projekty zbiorowych układów pracy, opiniują projekty aktów prawnych dotyczących danej branży lub zakładu oraz wykonują inne zadania zlecone przez władze Związku.
2. Komisja Krajowa może upoważnić sekcję lub sekretariat do zawarcia w jej imieniu zbiorowych układów pracy.
3. Emeryci, renciści i bezrobotni mogą zrzeszać się w organizacjach zakładowych lub tworzyć oddzielne organizacje terenowe będące na statusie organizacji międzyzakładowych. Na szczeblu regionalnym emeryci i renciści mogą tworzyć regionalne sekcje emerytów i rencistów, które mogą zrzeszać się w Krajowym Sekretariacie Emerytów i Rencistów.

Paragraf 36

Na każdym szczeblu struktury Związku mogą powstawać sekcje zawodowe i problemowe, powoływane przez zainteresowane organizacje zakładowe i rejestrowane odpowiednio przez zarząd regionu lub Komisję Krajową.

Rozdział VI

STRAJK

Paragraf 37

Spory z pracodawcą lub administracją państwową winny być rozstrzygane w drodze negocjacji, a gdy nie da to rezultatów, Związek może podjąć akcję protestacyjną do strajku włącznie.

Paragraf 38

1. Strajk może być strajkiem ostrzegawczym lub strajkiem właściwym.

1) w przypadku, gdy okoliczności na to zezwalają, strajk właściwy należy poprzedzić strajkiem ostrzegawczym;

2) strajk właściwy trwa do chwili, gdy odpowiednie władze związkowe ogłoszą jego zakończenie. Zakończenie strajku może być przedmiotem porozumienia z pracodawcą lub władzami państwowymi.

2. Jeżeli przyczyną strajku jest konflikt w jednym zakładzie pracy, strajk może być ogłoszony tylko na wniosek uchwalony przez bezwzględną większość członków organizacji zakładowej Związku.

3. W przypadku, gdy przyczyną strajku są okoliczności inne niż wymienione w ust. 2, decyzję o jego podjęciu podejmuje zarząd regionu, określając jednocześnie zasięg strajku. Decyzję o podjęciu strajku o zasięgu ponadregionalnym podejmuje Komisja Krajowa.

4. Zastosowanie represji w stosunku do władz Związku i uniemożliwienie im tą drogą podjęcia stosownej decyzji upoważnia załogi zakładów do podjęcia natychmiastowej akcji strajkowej.

5. W przypadku, gdy ogłoszenie strajku w jednym zakładzie nie przyniesie rezultatu, władze związkowe krajowe lub regionalne mogą ogłosić strajk solidarnościowy.

Paragraf 39

Powyższe postanowienia nie mają zastosowania do pracowników zakładów, które z uwagi na pełnione funkcje nie mogą strajkować. Dla poparcia ich żądań może być ogłoszony strajk solidarnościowy.

Rozdział VII

OŚRODEK PRAC SPOŁECZNO – ZAWODOWYCH I WYDAWNICTWA

Paragraf 40

1. W ramach Związku działa Ośrodek Prac Społeczno– Zawodowych, prowadzący badania nad warunkami życia i pracy, jak również kosztami utrzymania ogółu pracowników oraz przygotowujący ekspertyzy w zakresie polityki społeczno – gospodarczej dla potrzeb Związku.
2. Strukturę Ośrodka, jego funkcjonowanie i fundusze określa prezydium Komisji Krajowej Związku.
3. Organizacje regionalne Związku mogą powoływać podobne ośrodki zajmujące się problematyką regionu, zawodów i branż.

Paragraf 41

Związek dysponuje własnymi środkami przekazu informacji. O ich statusie decydują władze związkowe odpowiednich szczebli.

Rozdział VIII

ZASADY POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU NARUSZANIA PRZEZ WŁADZE ZWIĄZKU STATUTU ORAZ UCHWAŁ WŁADZ ZWIĄZKU

Paragraf 42

1. Władze Związku wszystkich szczebli i struktur zobowiązane są do prowadzenia działalności związkowej zgodnie z postanowieniami Statutu oraz uchwałami władz zwierzchnich.
2. Prowadzenie przez władze Związku działalności sprzecznej ze Statutem lub uchwałami władz zwierzchnich Związku powoduje wszczęcie procedury postępowania przewidzianej w niniejszym rozdziale.

Paragraf 43

1. Zarząd regionu z własnej inicjatywy lub na wniosek regionalnej komisji rewizyjnej może podjąć uchwałę o zawieszeniu działalności komisji zakładowej prowadzącej działalność sprzeczną ze Statutem, uchwałami Krajowego Zjazdu Delegatów, Komisji Krajowej, walnego zebrań delegatów regionu lub zarządu regionu, po uprzednim wyznaczeniu terminu co najmniej 14 dni na dostosowanie tejże działalności do obowiązującego prawa wewnątrzwiązkowego.
2. W okresie zawieszenia działalności komisji zakładowej jej statutowe obowiązki i uprawnienia z wyłączeniem uprawnień zawartych w par. 14 oraz par. 15 ust. 2 i ust. 3 przejmują zarząd regionu lub wskazany przez niego zarząd komisaryczny.
3. W przypadku podjęcia przez zarząd regionu uchwały, o której mowa w ust. 1, komisja rewizyjna zawieszona komisji zakładowej zobowiązana jest do zwołania zakładowego (międzyzakładowego) zebrania członków (delegatów) i przeprowadzenia wyborów do nowej komisji zakładowej (międzyzakładowej) w ciągu miesiąca od uchwały zarządu regionu.
4. W razie nie zwołania zebrania, o którym mowa w ust. 3, zwołuje je zarząd komisaryczny. Gdy nowo wybrana komisja zakładowa prowadzi działalność sprzeczną ze Statutem lub uchwałami władz zwierzchnich, zarząd regionu może podjąć uchwałę o skreśleniu jej z regionalnego rejestru organizacji zakładowych (międzyzakładowych).
5. Od decyzji o zawieszeniu i skreśleniu z rejestru zainteresowanej organizacji służy prawo odwołania w terminie 14 dni do zarządu regionu. Zarząd regionu może podtrzymać swoją decyzję większością 2/3 głosów. Decyzja zarządu regionu jest ostateczna.
6. Procedurę przewidzianą w ust. 1–5 stosuje się odpowiednio wobec regionalnych struktur branżowych.

Paragraf 44

Postanowienia par. 43 mają odpowiednie zastosowanie w przypadku naruszenia Statutu lub uchwał władz zwierzchnich przez zarząd regionu, sekretariaty krajowe i krajowe sekcje.

Paragraf 45

1. W razie podjęcia przez Komisję Krajową decyzji, która zdaniem Krajowej Komisji Rewizyjnej narusza Statut lub uchwały Krajowego Zjazdu Delegatów, Krajowa Komisja rewizyjna ma prawo zażądać głosowania imiennego, a gdy wyżej wymieniona działalność jest prowadzona w dalszym ciągu, Krajowa Komisja Rewizyjna zobowiązana jest do pisemnego powiadomienia o tych okolicznościach delegatów na Krajowy Zjazd Delegatów.
2. W przypadku poinformowania delegatów o okolicznościach, o których mowa w ust. 1 i złożenia do Krajowej Komisji Rewizyjnej przez co najmniej 1/5 delegatów indywidualnych wniosków o zwołanie nadzwyczajnej sesji Krajowego Zjazdu Delegatów, Krajowa Komisja Rewizyjna zobowiązana jest do zwołania Krajowego Zjazdu w terminie 2 miesięcy od dnia złożenia wniosku, o którym mowa wyżej.

Paragraf 46

1. Regionalna komisja rewizyjna w przypadku stwierdzenia naruszeń Statutu lub uchwał władz Związku w trakcie wyborów władz organizacji zakładowej wnioskuje do zarządu regionu o unieważnienie wyborów i przeprowadzenie ponownych.
2. Wniosek może być złożony nie później niż w terminie 30 dni od daty złożenia w zarządzie regionu dokumentów wyborczych organizacji zakładowej.
3. Zarząd regionu po podjęciu decyzji może zobowiązać komisję zakładową lub zakładową komisję rewizyjną do przeprowadzenia wyborów w ciągu miesiąca.
4. W przypadku nieprzeprowadzenia wyborów w odpowiednim terminie, zarząd regionu na wniosek regionalnej komisji rewizyjnej skreśla z rejestru odpowiednią zakładową organizację związkową.
5. Od decyzji zarządu regionu zainteresowanym służy prawo odwołania zgodnie z postanowieniami par. 43 ust. 5.

Rozdział IX

FUNDUSZE I MAJĄTEK ZWIĄZKU

Paragraf 47

1. Majątek Związku stanowią nieruchomości, ruchomości, prawa, gotówka, papiery wartościowe i inne aktywa.
2. Fundusze Związku tworzone są z :
 - 1) składek członkowskich;
 - 2) wpłat członkowskich na fundusze celowe
 - 3) darowizn, zapisów i dotacji;
 - 4) dochodów z majątku Związku oraz prowadzonej – za zgodą odpowiednich władz Związku – działalności gospodarczej;
 - 5) imprez kulturalnych, sportowych itp.

Paragraf 48

Fundusze przeznaczone są na finansowanie działalności statutowej, a w szczególności na działalność organizacyjną, informacyjną, szkoleniową, socjalną i kulturalną – oświatową Związku oraz na działalność humanitarną.

Paragraf 49

1. Podstawą działalności finansowej władz Związku są budżety obejmujące wszystkie środki będące w dyspozycji tych władz.

2. Budżety uchwała się na okresy kwartalne, półroczne lub roczne.
3. Budżety Związku są jawne, a ich realizacja musi być częścią sprawozdania wobec właściwych organów Związku.

Paragraf 50

1. Składka członkowska wynosi 1% wynagrodzenia.
2. Szczegółowe zasady płatności, zasady podziału kwot uzyskanych z tych składek między organizacje zakładowe (międzyzakładowe), regionalne, sekcje i sekretariaty branżowe oraz wysokość składki w sytuacjach szczególnych określa Krajowy Zjazd Delegatów w uchwale finansowej.
3. Krajowy Zjazd Delegatów ustala równocześnie zasady finansowania świadczeń socjalnych (zasiłki statutowe, zapomogi).
4. W pokrywaniu kosztów działania władz ogólnozwiązkowych uczestniczą organizacje regionalne na zasadach określonych przez Krajowy Zjazd Delegatów.
5. Podstawowe jednostki organizacyjne tworzące struktury branżowe na szczeblu regionalnym i krajowym mogą uczestniczyć w finansowaniu ich działalności według regulaminów sekcji lub regulaminów sekretariatów.
6. Wobec organizacji zakładowych i regionalnych nie partycypujących (według określonych przez Krajowy Zjazd Delegatów zasad) w kosztach działania władz wyższego szczebla mogą być zastosowane sankcje od upomnienia do skreślenia z rejestru Związku włącznie.

Rozdział X

POSTANOWIENIA KOŃCOWE

Paragraf 51

1. W sprawach nie objętych postanowieniami Statutu lub spornych dotyczących jego interpretacji, decyzje podejmuje Komisja Krajowa.
2. Interpretację Statutu dokonaną przez Komisję Krajową ocenia – na wniosek Krajowej Komisji Rewizyjnej – Krajowy Zjazd Delegatów.

Paragraf 52

1. Po uchwale Krajowego Zjazdu Delegatów o likwidacji Związku, Krajowy Zjazd Delegatów podejmuje decyzję o przeznaczeniu majątku NSZZ "Solidarność".
2. Decyzją ta wchodzi w życie po uprawomocnieniu się uchwały o likwidacji zgodnie z par. 18 ust.5

Spis Treści

CZĘŚĆ I KONSPEKT

1. Pojęcie i funkcje związków zawodowych.....	str. 5
2. Powstanie i działalność związków zawodowych na świecie.....	str. 5
3. Powstanie i rozwój ruchu związkowego w Polsce.....	str. 5
4. Współczesne organizacje związkowe na świecie.....	str. 6
5. Najważniejsze osiągnięcia związków zawodowych.....	str. 6

CZĘŚĆ II MATERIAŁ POMOCNICZY

I. POJĘCIE I FUNKCJE ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH.....	str. 6
II. POWSTANIE I ROZWÓJ ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH NA ŚWIECIE.....	str. 7
1. Geneza ruchu związkowego.....	str. 7
III. Związki zawodowe w niektórych doktrynach politycznych.....	str. 10
1. Nurty organizacyjne w ruchu związkowym.....	str. 12
VI. POWSTANIE I DZIEJE ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH W POLSCE.....	str. 13
1. Początki.....	str. 13
2. Ruch związkowy w okresie dwudziestolecia międzywojennego.....	str. 15
3. Partyjny monopol związkowy.....	str. 17
4. Powstanie NSZZ "Solidarność".....	str. 18
5. Ruch związkowy w latach 80 i 90.....	str. 21
V. WSPÓŁCZESNE ORGANIZACJE ZWIĄZKOWE.....	str. 22
NA ŚWIECIE.....	str. 22
1. Największe centrale związkowe.....	str. 22
2. Międzynarodowe organizacje związkowe.....	str. 23
LITERATURA.....	str. 24

STATUT NSZZ "SOLIDARNOŚĆ"

Rozdział I NAZWA I TEREN DZIAŁANIA.....	str. 25
Rozdział II POSTANOWIENIA OGÓLNE.....	str. 25
Rozdział IV WŁADZE ZWIĄZKU.....	str. 33
Rozdział V STRUKTURY BRANŻOWE.....	str. 39
Rozdział VI STRAJK.....	str. 42
Rozdział VII OŚRODEK PRAC SPOŁECZNO-ZAWODOWYCH I WYDAWNICTWA.....	str. 43
Rozdział VII ZASADY POSTĘPOWANIA W PRZYPADKU NARUSZANIA PRZEZ WŁADZE ZWIĄZKU STATUTU ORAZ UCHWAŁ WŁADZ ZWIĄZKU.....	str. 43
Rozdział IX FUNDUSZE I MAJĄTEK ZWIĄZKU.....	str. 45
Rozdział X POSTANOWIENIA KOŃCOWE.....	str. 46

Zarząd Regionu Świętokrzyskiego NSZZ "Solidarność"
Plac Wolności 2, 25-953 Kielce
telex 612689, tel/fax 416-89
telefon – sekretariat 477-03, centrala 460-31

Biura Zarządu Regionu Świętokrzyskiego NSZZ "Solidarność"
czynne w godzinach od 8⁰⁰ do 16⁰⁰

Biuro Instruktażu Związkowego tel. 417-38
– instruktaż związkowy, bhp, konflikty zakładowe

Biuro Konsultacyjno-Negocjacyjne tel. 460-31 w. 17
– negocjacje, ekspertyzy prawno-ekonomiczne

Biuro Prawne tel. 460-31 w. 15 lub 417-38
– pomoc prawna dla związkowców

Biuro Ochrony Pracy, Świętokrzyski Klub Pracy tel. 438-12
– pomoc dla bezrobotnych

Biuro Informacji Oświaty i Kultury tel. 416-89
– informatory, wydawnictwa, szkolenia, imprezy kulturalne

Świętokrzyskie Zeszyty Związkowe

Wydawnictwo

Biura Informacji Zarządu Regionu Świętokrzyskiego
NSZZ "Solidarność"

Skład i opracowanie

Adam Pawłowski

Kielce 5 marzec 1994 rok

